

Romà Ribera i Cirera: pintor de la burgesia catalana

D. Román Ribera (Fot. de D. Juan Marti) *La Ilustración Artística*, 21/12/1891 N. º 521, p. 802.

Nom: Miriam Díaz Sánchez

Tutora: Cristina Rodríguez Samaniego

Universitat de Geografia i Història

Treball Final de Grau

A 6 de febrer de 2015

Índex

<u>1. Introducció</u>	3
1.1. Material d'estudi	3
1.2. Objectius	5
1.3. Metodologia	6
<u>2. Situació de la pintura a Barcelona a finals del segle XIX</u>	10
<u>3. Vida</u>	16
3.1. Primers temps i posicionament artístic	16
3.2. Estades a l'estranger	19
3.3. L'èxit	22
3.4. Les exposicions a la Sala Parés	25
<u>4. Obra</u>	29
4.1. Temes preferits	30
4.2. Estil	35
<u>5. Fortuna crítica de Romà Ribera</u>	41
<u>6. Conclusions</u>	66
<u>7. Annex</u>	70
7.1. Obres de Romà Ribera no citades a l'estudi	95
<u>8. Bibliografia</u>	130

Romà Ribera i Cirera: pintor de la burgesia catalana

1. Introducció

1.1. Material d'estudi

Aquest Treball Final de Grau és un estat de la qüestió sobre la vida i l'obra d'un pintor català de finals del segle XIX i principis del XX. Es tracta de Romà Ribera i Cirera, nascut a Barcelona l'any 1848 ¹. Romà Ribera entra dins d'una part de la pintura catalana del moment coneguda com "anecdoticisme", a la qual van pertànyer altres artistes com Francesc Masriera i Francesc Miralles. Es basava en l'interès per captar un moment determinat de la realitat, sovint poc transcendent. Les seves obres representaven escenes urbanes de manera amable i cosmopolita. L'anecdoticisme va sorgir del realisme, aquest últim gènere el va treballar Pere Borrell, mestre de pintura de Romà Ribera. Ribera a la seva època era elogiat i reconegut per cultivar la pintura de gènere. Tractar els temes que caracteritzen la pintura de gènere, a la pintura catalana tingué gran èxit a finals del segle XIX. La paleta de l'artista té el segell del Modernisme, igual que les composicions i les temàtiques. Destacaven d'ell el seu domini del dibuix, la línia, els colors de les seves pintures i l'elegància.

Romà Ribera i Cirera va ser molt valorat en vida, podia comptar amb un espai reservat per a les seves obres en algunes de les sales i a les exposicions que es realitzaren en aquell moment, com a la Sala Parés o a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Les revistes o diaris del moment sempre li dedicaven unes línies positives, i adjuntaven imatges d'algunes de les obres. Pocs artistes gaudien del privilegi de poder viure de la pintura. Encara així en temps d'ara, Romà Ribera és un artista poc conegut. Avui dia no el considerem una figura a destacar dins de la cultura catalana de la seva època, però va formar part d'ella i es va esforçar amb constància

---

¹ Encara que hi ha autors com Josep Maria Garrut que han donat l'any 1849 com a data de naixement de Ribera, la gran majoria coincideixen en l'any 1848 (Vegeu GARRUT, Josep Maria, *Dos siglos de pintura catalana*. Madrid: Ibérico Europea de Ediciones, 1974, p.99). Continuarem amb aquesta segona ja que és a la qual s'ajusten la majoria d'experts. La cerca als llibres de Baptisme de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona no ha donat fruits. El més probable, doncs, és que fos batejat a una altra església de la ciutat. La destrucció dels arxius municipals anteriors al 1918 dificulta la tasca de corroborar documentalment aquesta dada. Al *Catàleg en línia de l'Arxiu Municipal de Barcelona*, trobem el registre civil ordenat alfabèticament, tant al de 1848 com al de l'any 1849 veiem "Ribera", però no apareix el nom ni el segon cognom, resultant la recerca infructuosa. (Vegeu *Catàleg en línia de l'Arxiu Municipal de Barcelona*), [en línia]
<http://w151.bcn.cat/opac/doc?q=recordIdentifier:1@628252&start=0&sort=fecha%20desc&ctxq=naixements%201849&rows=12&numdoc=5&fq=mssearch_doctype&fv=*&fq=media&fv=* > Darrera consulta: 3/02/2015.

en fer-se valorar com artista modern, com a colorista i en tractar la temàtica de gènere. Alguns artistes gaudeixen en vida de la bona rebuda de la seva obra, com va ser el seu cas, d'altres en canvi se'ls valora després de la seva mort. A alguns com a Romà Ribera, hem dedicat poc estudi, perquè no va aportar innovacions trencadores o progressistes, es va centrar en el gust de la demanda, algunes fonts afirmen que l'artista es va centrar en la pintura de gènere per l'interès econòmic, però va triar representar aquells temes i segurament li agradava, igual que emprar aquella tècnica, però potser si no s'hagués preocupat de la seva economia hauria treballat altres temes, gèneres o tècniques.

Vaig triar a Romà Ribera i Cirera per diversos motius. Un és l'època, que m'agrada especialment, aquest període ja està molt treballat per grans historiadors de l'art catalans, però en concret a Romà Ribera no han dedicat gaires pàgines. La següent raó és pel fet que a ell no el coneixia fins realitzar un treball sobre la hipocresia de la burgesia catalana a finals del segle XIX i principis del XX, per a l'assignatura titulada "Barcelona 1900" del Grau en Història de l'Art. Romà Ribera reflecteix aquest tema, retratant a la classe burgesa en sortir dels actes públics, com balls, bodes o festes, als quals aprofitaven per portar les seves indumentàries opulentes per deixar-se veure, i també hi anaven per a veure a les altres famílies i competir dins l'escala social o establir noves relacions d'interessos. Aquests es preocupaven per aquestes coses més superficials i materialistes, mentre la classe obrera pensava què i com aconseguir menjar, entre d'altres coses. Ribera observava la classe alta, en especial a les dones, atret per l'atractiu femení i perquè els vestits li donaven joc per captar diferents textures i colors, va realitzar quadres de gènere, retrats i figures.

Ribera és un artista poc treballat, no tant documentat com per exemple el seu coetani Ramon Casas. Aquest és un altre motiu pel qual vaig decidir treballar a aquest pintor, conèixer i donar a conèixer una mica sobre ell. És universal, va ocupar un espai prestigiós en el seu moment i molt valorat, però amb el transcurs del temps no ha sigut de la mateixa manera que amb d'altres, l'obra de Ribera no està tant popularitzada, podríem dir que no va aportar tant a la història de l'art, entesa en clau de progrés, no va innovar tant en la temàtica ni en la pinzellada o la llum, encara que sí que va ser partícip de dues de les innovacions de l'època: va decantar-se per dibuixar agafant apunts del natural i va dur la pintura de gènere a la màxima expressió.

Un altre motiu que em va fer triar aquest artista, és la seva pintura, detallista, realista, la pinzellada minuciosa a les carnacions i els rostres i més aviat solta per plasmar les qualitats de les teles i les pells, també per representar els parcs i jardins és vaporosa, gairebé

impressionista. Les tonalitats, la seva elegància, les expressions de les seves figures, etc. A través de la mirada de Romà Ribera podem imaginar l'atmosfera d'alguns indrets de Barcelona en aquells segles, les persones de l'època, les activitats, les actituds o la situació de les classes socials dins la societat.

El treball ens permetrà, en aquest pas d'un segle a l'altre dins de Barcelona, veure la situació de l'art, en concret de la pintura, al mateix temps podrem adquirir una breu noció de la situació artística dins d'Europa, en concret a París i a Madrid. Romà Ribera va viatjar per a donar a conèixer la seva aportació artística i participar a les exposicions universals. Farem un tast dels gèneres que predominaven, alguns dels quals quedaven marcats per la classe dominant, la burgesia, a causa de que era un dels clients més importants dels artistes. Hi va haver artistes que es van limitar i sotmetre al gust burgés, és el cas de Romà Ribera, encara que rebutgés l'academicisme i es decantés pel dibuix al natural. En canvi d'altres van trencar amb tot allò establert fins el moment, donant lloc a les avantguardes. Van sorgir noves escoles i acadèmies privades que tenien altre metodologia de treball, allunyant-se dels antics costums acadèmics. Ribera va aprendre a una de les escoles on innovaren pintant del natural.

A través de les seves obres ens podrem fer una idea de com es trobava l'àmbit polític i social en aquells moments a la ciutat de Barcelona. Quines activitats d'oci practicaven dins la classe dominant, quina vestimenta utilitzaven, ja que Romà Ribera al llarg de la seva carrera professional, retratà principalment aquests temes. Contrasta amb d'altres, com Joaquim Mir, que va centrar la seva atenció en la classe obrera tan sotmesa. Ribera va atendre amb minuciositat les dones de classe alta mentre freqüentaven diferents àmbits festius, per representar-les a les seves pintures.

1.2. Objectius

L'objectiu principal és donar a conèixer a aquest artista no tan treballat, recuperar a Romà Ribera. A més, voldria que a través de Ribera es veiés una mica la situació de la pintura a Barcelona en l'època, el trencament dels artistes amb les normes academicistes, el sorgiment de l'anecdotesme i la pintura de gènere, les revistes del moment dedicades a l'art, allò que era elogiat i rebutjat de l'artista.

Una de les hipòtesis d'aquest treball és intentar demostrar que Romà Ribera va captar a la gent benestant en les seves activitats d'oci a la ciutat de Barcelona perquè li atreïen els aires grandiloqüents, d'opulència, de luxe, i també perquè les vestimentes, els carruatges, les joies,

li permetien donar a les seves pintures tot tipus de detalls, textures i tonalitats, o bé també per la bellesa d'algunes senyores o segons el que veia in situ. Però segurament, com li va aconsellar Goupil, el seu marxant d'art, i com va dir Mercè Amor ², ho va fer per diners, per ser conegut fàcilment dins del mercat de l'art, al qual predominava la mentalitat conservadora a finals del segle XIX, el gust d'aquest mercat era establert per la burgesia, un gust que tendia a l'academicisme i al qual volien veure's reflectits els seus clients, els burgesos. És a dir, potser ho va fer pensant en els seus clients i ho compensava posant aquestes escenes de la classe obrera en petita mida, a un segon pla perquè passessin desapercebudes, ja que ell no pertanyia a la burgesia. Pot ser cert que l'artista volgués contrastar a la classe alta ocupant els primers plans dels seus llenços, amb l'obrero en un segon pla, ho podem veure en algunes de les seves obres com a *Saltimbanquis a la neu* (Annex img.1) o *Sortida del ball* (Annex img.2). Potser era un intent de fugir de la realitat de riquesa, frivolitat i hipocresia. Però Romà Ribera va poder viure gràcies a la seva habilitat per a la pintura, feia allò que li agradava i va adaptar-se al gust dels seus clients per vendre i donar a conèixer la seva obra, a més no va oblidar a la classe social desfavorida, encara que fos ocupant un petit espai de les seves pintures.

1.3. Metodologia

Pel que fa a la metodologia emprada, es tracta d'un estat de la qüestió, és a dir, fer una revisió analítica de totes les fonts que ens parlin sobre aquest artista. No es tracta d'investigar i descobrir noves dades, sinó sintetitzar tot allò escrit sobre ell fins ara. He dividit l'estudi en els següents apartats: Vida, Obra, Fortuna crítica de Romà Ribera i Situació de la pintura a Barcelona durant la segona meitat del segle XIX.

Com a guia instrumental per a realitzar aquest treball he consultat el llibre *Cómo escribir sobre arte y arquitectura* de Juan Antonio Ramírez ³, és de gran utilitat, ens dona consells com planificar-nos prèviament, quants paràgrafs ha d'haver en una plana, que és preferible fer una frase curta abans que arriscar-nos a escriure una llarga sense sentit. Per exemple saber quan utilitzar els signes de puntuació, no excedir-se amb els adjectius grandiloqüents, fugir de la cursileria, utilitzar sinònims per no repetir-nos, utilitzar la tercera persona excepte quan

---

² AMOR, Sagués, Mercè, *Álbum Salón, 1899- 1903, La imagen de la mujer en la pintura burguesa catalana de finales del S. XIX y principios del XX*. Departamento de Historia del Arte, Facultad de Geografía e Historia, Universidad de Barcelona 1987. Tesis dirigida por la Dra. Mireia Freixa, p.37.

³ RAMÍREZ, Juan Antonio, *Cómo escribir sobre arte y arquitectura*. Ediciones del Serbal, (1996), 2009, p.50, 51, 59, 60, 61, 69, 71, 72, 73, 74 y 83.

vulguem donar la opinió personal, saber triar el títol i a poder ser amb subtítol, entre d'altres molts consells que dóna Juan Antonio Ramírez.

Un altre manual que vaig consultar per a resoldre dubtes en quant a la manera de realitzar aquest treball va ser *Cómo se escribe una tesis*, de Ramón Soriano ⁴. Ens explica què és una tesi, com organitzar el material, quins tipus hi ha, el temps que es pot trigar en realitzar-la, encara que això no és una tesi, serveix per a resoldre els dubtes que van sorgint alhora de cercar la informació, organitzar-la i escriure. Explica els passos a seguir, com el cronograma, el plantejament del tema, el títol i subtítol, la introducció, la hipòtesi, els objectius, pensar en les regles metodològiques, la conclusió, la bibliografia, els apartats, etc. També parla sobre el desànim durant el transcurs de la recerca i l'escriptura, la dificultat dels idiomes a l'hora de trobar fonts en altres llengües, com Ramírez parla de l'honestedat en quant a la informació que adquirim d'altres autors, i dóna exemples de diferents tipus de cites. També parla de com o quan fer les cites textuais i les cites a peu de pàgina. Ens dóna diferents llistats amb les abreviatures i símbols i els seus significats. Tant Soriano com Ramírez recomanen realitzar fitxes, amb les fonts, amb les obres d'art, etc.

Per treballar el contingut he consultat les fonts atenent a la cronologia de publicació. N'hi ha algunes que han estat més substancials a l'hora de construir aquest treball, i per això m'hi detinc una mica en aquesta introducció. Una font ineludible és Josep Maria Garrut, *Dos siglos de pintura catalana* ⁵. Aquí trobem detalladament informació sobre la vida de Ribera, on estudia, a on viatja i què aprèn fora de Catalunya. Garrut el considera un pintor internacional i dins del gènere historiat, que no vol dir d'història, sinó d'escenes de gènere, les quals poden explicar una historieta. Maria Asunción Cascante Gomis ⁶ té un estudi titulat "Romà Ribera i Cirera", publicat per a la revista *D'Art*, ella parla de la vida i obra de l'artista i la situació de la pintura a Barcelona al llarg de la vida de Ribera, i ens dóna informació sobre què va fer als seus viatges i la situació de la pintura a Roma i a París, les exposicions a les que va participar i les obres que presentà. A més realitza un catàleg de totes les obres de l'artista, les classifica per temàtica i cronològicament. Parla de la paleta de l'artista, de la tècnica, d'allò que l'interessà a Ribera, les escenes urbanes, els tons delicats, l'anècdota. A diferència dels altres autors, Cascante és l'única que es deté en analitzar el canvi de les tonalitats, de la tècnica i de la

---

⁴ SORIANO, Ramón, *Cómo se escribe una tesis. Guía práctica para estudiantes e investigadores*. Ed. Berenice, 2008, p. 41- 175.

⁵ GARRUT, José María, *Dos siglos de pintura catalana*. Madrid: Ibérico Europea de Ediciones, 1974, p.14, 17, 67, 95, 99.

⁶ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". *D'Art*, 1977: Núm.:3-4.

temàtica en el transcurs de la vida de Ribera. Diu que al final l'artista dóna més importància a la tècnica que a la temàtica. De Francesc Fontbona ⁷ trobem més d'un estudi a on parla de l'artista, un és *Pere Borrell del Caso (1835- 1910) y el inventario de sus pinturas*, aquí dóna informació sobre la situació de la pintura, què era allò valorat dels pintors i quines diferències havien en el funcionament de les escoles. Pere Borrell va ser el mestre de dibuix de Ribera, els dos van donar l'esquena al Romanticisme que treballava el gènere històric per centrar-se en el Naturalisme, l'estudi de la realitat. A *La Crisi del modernisme artístic* ⁸, Fontbona explica que els artistes catalans van haver de mirar enfora, en especial a París, per promocionar i vendre la seva obra.

Teresa-M. Sala García, professora titular d'Història de l'Art Modern i Contemporani, ha realitzat estudis concrets sobre la situació de l'art a Barcelona a finals del segle XIX i principis del XX, un és *La vida cotidiana en la Barcelona de 1900* ⁹, al qual parla sobre el canvi que es va donar a la ciutat, a causa de la nova classe social, la burgesia i conseqüentment influeix als artistes i a l'art. Altre estudi de Teresa Sala és *Pensar i interpretar l'oci; Passatemps, entreteniments, aficions i adicions a la Barcelona del 1900* ¹⁰.

Per a consultar les revistes d'època he utilitzat com a fonts Arca i la Biblioteca Nacional d'Espanya, són portals d'accés obert que inclouen publicacions periòdiques tancades que han sigut representatives dins la cultura i la societat, faciliten la recerca exacta d'allò que volem trobar.

Dins de cada apartat la informació sobre Romà Ribera trobada a les fonts, es desenvolupa des de les investigacions més antigues a les més recents. També treballant fonts de l'època, les crítiques publicades d'ell quan vivia, a diaris o a revistes.

Ha sigut difícil trobar les reproduccions de les seves obres, a més no queden clars els títols, per exemple la revista d'època *Álbum Salón*, posava imatges de les obres de Ribera però els títols se'ls inventaven segons el que hi hagués representat, ho explica Mercè Amor ¹¹ a la seva tesi.

---

⁷ FONTBONA, Francesc, "Pere Borrell del Caso (1835- 1910) y el inventario de sus pinturas". *D'Art*, 1973: Núm.: 2.

⁸ FONTBONA, Francesc, *La Crisi del modernisme artístic*. Ed. Curial, Barcelona, 1975.

⁹ SALA, Teresa-M, *La vida cotidiana en la Barcelona de 1900*. Ed. Sílex, 2006, p. 21-29.

¹⁰ SALA, Teresa-M, *Pensar i interpretar l'oci; Passatemps, entreteniments, aficions i adicions a la Barcelona del 1900*. Col·lecció Singularitats, Gracmon. UB. Publicacions i Edicions.

¹¹ AMOR, Sagués, Mercè, *Álbum Salón, 1899- 1903, La imagen de la mujer en la pintura burguesa catalana de finales del S. XIX y principios del XX*. Op. Cit.

Cascante ¹² cataloga unes 200 obres de Romà Ribera, però resulta impossible trobar la majoria. Moltes de les obres pertanyen ara a col·leccions privades. Això ha afectat al meu annex, perquè les imatges no estan totalment documentades, no tenim les dates ni els títols de totes les seves obres, tot i que gràcies als gravats que reproduïen de les seves obres a les revistes del moment tenim bastantes imatges de les obres, però la majoria es reproduïen en blanc i negre. Les dates de les obres són aproximades, m'he basat en dates d'exposició o en l'any de publicació dels quadres en llibres i revistes de l'època. He optat per recollir el màxim d'informació a les fitxes de les obres, tot i que en alguns casos no existeix pràcticament cap dada relativa a mesures o localització actual.

---

¹² CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". Op. Cit.

2. Situació de la pintura a Barcelona a finals del segle XIX

Segons Fontbona¹³, des de 1890 a la pintura de l'època predominava el voler reflectir la realitat de manera naturalista o verista. Els premis de les exposicions eren concedits sobretot per a obres naturalistes. Aquest corrent va ser típicament meridional, a Itàlia l'òpera verista, a Madrid temes crus, com vagues, accidents, etc. A la cultura francesa també havien aquests elements naturalistes encara que de manera més refinada i asèptica i a Catalunya les penúries de la classe obrera contrastant amb el luxe de la burgesia. Al mateix temps, a Barcelona, l'ensenyament oficial a l'Escola de Belles Arts de la Llotja es trobava encara en el romanticisme nazarè. Alguns estudiants intentaven fugir d'aquesta manera de retratar l'època. Però no podien canviar oficialment els mètodes. Els romàntics ja van retornar a la naturalesa. Pels academicistes eren més importants les parts que composaven el tot i pels romàntics era necessària la visió de l'obra com una totalitat, no era possible entendre una part sense tenir noció del conjunt. No rebutjaven les acadèmies, sinó que volien una reforma dels mètodes d'aprenentatge. La manifestació antiacademicista a Espanya es comença a donar cap a l'any 1850, promoguda pels romàntics natzarens. Amb la reforma de l'ensenyament, van aconseguir suprimir les estampes com a exercici inicial en l'aprenentatge del dibuix a les institucions d'ensenyament oficial i es començaria a representar tot partint directament de formes tridimensionals. Repetint allò que veien a les estampes, aconseguien dibuixos amanerats, en canvi mirant la realitat aprenien a interpretar i adquirien pràctica. L'Escola Llotja es va dividir en dos grups, un a favor de la renovació i altres en contra. Va ser llavors a les acadèmies privades a on els artistes dibuixaven les coses tal com les veien, del natural. Els nous mètodes es van adoptar fermament en l'Escola oficial el 1902, suprimint el dibuix d'estampes¹⁴. Pere Borrell va fundar el 1868 la seva acadèmia privada, a on Romà Ribera i altres artistes van aprendre a observar i representar els objectes reals. Romà Ribera va començar a la Llotja, però aviat va anar a l'acadèmia de Borrell.

Fontbona¹⁵ ens diu que a part de l'acadèmia de Borrell, van haver també altres privades, fundades per artistes, per exemple l'acadèmia Baixas, de l'aquarel·lista Joan Baixas i l'acadèmia Martínez, del pintor Gabriel Martínez i Altés, totes elles al igual que la de Borrell,

---

¹³ FONTBONA, Francesc. *La Crisi del modernisme artístic*. Ed. Curial, Barcelona, 1975, p.16.

¹⁴ MASIP, Roser, "Decaïment de l'ensenyament acadèmic: motius, crítiques i alternatives", a EGEA, Jorge/ SAMANIEGO, Cristina, Rodríguez (coords.), *La imatge de l'heroi a l'escultura catalana (1800-1850)*. Barcelona: GRACMON; DUX, 2012, p.145-151.

¹⁵ FONTBONA, Francesc. *La Crisi del modernisme artístic*. Op. Cit., p.53.

van adoptar sistemes que contrastaven amb els oficials i els seus mestres sortien al carrer per pintar del natural.

Segons Francesc Fontbona¹⁶ a partir d'aquestes escoles els alumnes van anar formant grups d'artistes joves que tenien criteris similars, com La Colla del Safrà que va sorgir de la Llotja, seguint a Casas i a Rusiñol. En el mateix moment havien dues estètiques diferents, una més conservadora que és on es trobava Romà Ribera i una altra més transgressora, la del pleinairisme, que van iniciar Casas i Rusiñol gràcies al viatge que van fer a París i d'on van portar el 1890, aquesta manera d'entendre la pintura. La crítica conservadora va depreciar-la, ja que era partidària de l'estètica del virtuosisme postfortunyà o del realisme detallista dels Masriera, Romà Ribera o Ferrer i Miró.

A l'estudi exhaustiu de Maria A. Cascante¹⁷, es descriu també la situació de la pintura durant la segona meitat del segle XIX. Explica que es va desenvolupar el realisme, però que ja no triaven una part de la naturalesa perfecta sinó que plasmaven detalls de la vida quotidiana de gent comú. Això va portar al nou gènere de l'anecdotesme, van començar a captar escenes del present. Va ser Ramon Martí Alsina qui va iniciar el realisme, encara que també Pere Borrell es va preocupar per l'estudi directe de la naturalesa, treballant tots els gèneres: paisatges, retrats, bodegons, etc. Cascante¹⁸ ens parla d'allò pintoresc en el tema popular, ho trobem en els artistes interessats per allò concret, l'anècdota i l'assumpte, entre ells es troben els esmentats anteriorment: Romà Ribera, Francesc Masriera i Francesc Miralles, entre d'altres.

En aquests moments també sorgeix un moviment de caràcter naturalista on la temàtica es basa en la visió de la classe humil, dels obrers, les víctimes de la societat burgesa capitalista, Dionís Baixeras va ser un dels artistes que va deixar testimoni de les dolentes condicions de vida d'aquelles persones.

Segons Fontbona¹⁹ l'art de finals del segle XIX i principis del XX va ser renovador. Es va diversificar i democratitzar. Abans l'art era un instrument del poder per adoctrinar al poble, no per a gaudi de l'esperit de l'home. Els artistes van crear sense pensar en un públic en concret, ni per a la Corona ni l'Església. Explica que l'ambient de l'art de finals del segle XIX i principis del XX, es a dir, el context en el qual es va desenvolupar, era d'una optimista creença en la

---

¹⁶ Ídem, p.54.

¹⁷ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". Op. Cit., p.1.

¹⁸ Ídem.

¹⁹ FONTBONA, Francesc, *Las claves del arte modernista: Cómo identificarlo*. Op. Cit., p.4-5.

ciència i en el progrés, pensaven que podrien solucionar els problemes econòmics, socials, morals i espirituals. Però quan van comprovar que la ciència no solucionaria això, es va produir una crisi a finals del segle XIX. Les classes desposseïdes van adoptar ideologies revolucionàries, com l'anarquisme; la cerca de riquesa material va ser compensada pel desig d'una vida senzilla; va guanyar la naturalesa a l'artifici; la bellesa es va fer necessària; la vitalitat i l'aventura van sobreposar-se a l'ordre i la disciplina; el irracionalisme defenia la intuïció contra la raó; la subjectivitat estava per damunt de l'objectivitat; la religió va tornar a servir de protecció per a molts; van començar a creure en les doctrines orientals deixant de banda el pensament occidental.

Segons Francesc Fontbona²⁰, durant la segona meitat del segle XIX, a Catalunya les arts plàstiques tenien la màxima expressió per mitjà d'exposicions col·lectives, que es concentraven a Barcelona, encara que també se'n celebraven a Girona, Olot, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Guíxols o Sitges. Eren reflex del model ja consolidat dels salons francesos. També es va començar a donar el sistema de la galeria d'art com a negoci privat d'un empresari, el galerista, que va començar en botigues on venien el material artístic i on exposaven algunes obres i després ja es va començar a obrir espais únicament per a l'exposició d'obres. A la dècada dels vuitanta a Barcelona, hi havia unes quantes botigues, la més destacada per la seva activitat va ser la Sala Parés, -ja esmentada anteriorment-, estava situada al carrer de Petritxol, funcionava com a botiga de materials des de 1840, i va començar a ser una galeria d'art l'any 1877. Encara avui continua com a sala d'art. Segons Fontbona²¹, el propietari de la Sala Parés, Joan Baptista Parés, era un comerciant de productes artístics que deixava aquell espai per a que els artistes exposessin i venguessin les seves obres. Però no seguia una línia estètica concreta, ni es preocupava pels estils o els temes. A Barcelona, a diferència de la resta d'Europa, no van haver marxants d'art que marquessin un estil fins el segle XX. Precisament per aquest motiu, segons l'autor, es va difondre la gran pintura burgesa catalana dels anys setanta i vuitanta, que gaudia de l'expansió dels voltants de la Ciutat Vella, gràcies a l'enderroc de les muralles medievals.

Algunes obres de Ribera reuneixen un acabat detallisme i una acusada precisió en la descripció dels elements etnogràfics d'indumentària i ambientació. Gran part de la producció de Ribera conté atrezzo, representat minuciosament.

---

²⁰ Ídem, p.129.

²¹ Ídem, p.130.

El mateix autor ²² parla del gran teatre del Liceu, era un dels espais operístics favorits de la burgesia i els artistes, com Romà Ribera, aprofitaven les entrades i sortides d'aquests per a observar-los i després plasmar-ho a les seves obres. El Liceu al igual que les cases senyoriales de l'Eixample, seguien un ordre jeràrquic vertical, la planta baixa pels que estaven en un estatus social elevat i les de més a munt pels menys adinerats. El Liceu era un lloc on a les entrades i sortides s'aprofitava per deixar-se veure, per establir relacions socials interessades i superficials. Anaven amb els més opulents vestits, joies i carruatges.

Segons Fontbona ²³ l'academicisme autòcton, que mai mostrà una personalitat conjunta pròpia, coexistí amb aportacions del mateix signe procedents d'altres llocs de l'Estat espanyol. La pintura conservadora catalana de l'època tingué una força considerable, podríem dir que es componia d'individualitats no agrupades orgànicament, encara que van haver intents d'aglutinar-se. Un d'aquests intents fou la Societat de Belles Arts, fundada per Pere Borrell del Caso i Francesc Guasch i Homs el 1897. La Societat Artística i Literària de Catalunya, va tindre molta més transcendència, l'ànima d'aquesta va ser Modest Urgell i va ser recolzat per Lluís Graner i Enric Galwey. Va començar a actuar el 1900. Segons Fontbona ²⁴ el inici oficial de les activitats de la societat, però el marca una exposició a la Sala Parés, el desembre del 1900. En general el que es pretenia era engegar una associació d'artistes ben relacionats que fessin un tipus de pintura agradable als ulls dels membres no pintors de la societat i principals candidats a compradors: advocats, financers i militars d'alta graduació. De la mateixa manera que van crear grups i entitats artístiques, van augmentar les exposicions col·lectives no internacionals, agrupant artistes per tendències o per llocs de naixement.

L'autor indica que ²⁵ la Societat Artística i Literària de Catalunya durant aquests anys continuà fent les seves exposicions anuals a la Sala Parés, però tenia poca transcendència en l'àmbit artístic, malgrat que hi exposaven artistes de renom. Entre els addictes, cal citar: D. Baixeras, V. Borràs Abella, A. Casas Abarca, F. Galofré Oller, E. Galwey, Lluís Graner, E. Meifrèn, R. Ribera, etc.

---

²² Ídem, p.49.

²³ FONTBONA, Francesc, *Historia de l'art català*. Barcelona: Edicions 62, 1983, p.65.

²⁴ Ídem, p.107.

²³ Ídem, p.218.

²⁴ SALA, Teresa-M, *La vida cotidiana en la Barcelona de 1900*. Ed. Sílex, 2006, p.52.

Desafortunadament la burgesia, segons ens expliquen les cròniques, tant al Liceu, al Hipòdrom, com al Saló Parés, mostraven més interès per la llum, i així ser vistos millor, o per els modals i la competència entre les riqueses, que per la música, els cavalls o la pintura.

Passejaven i presumien de les seves elegàncies al Passeig de Gràcia o al Liceu, com ens explica Teresa Sala²⁵, una costum dels burgesos era el passeig dominical i l'assistència als balls i les òperes del Gran Teatre del Liceu, a on podien exhibir-se. A finals del XIX Barcelona va adquirir l'ideal de ciutat moderna, al igual que París. Les residències es van començar a decorar segons el modernisme, aquestes també feien d'aparador del poder adquisitiu de les famílies que vivien. Havia el desig d'ostentació pública entre els burgesos i també el de consumir²⁷.

A causa d'aquest consumisme, van prendre per costum visitar les galeries d'art que naixien en aquell moment, per exemple el Saló Parés. Com ha sigut habitual al llarg de la Història de l'Art, alguns artistes, com Santiago Rusiñol o l'escriptor Narcís Oller, es queixaven de la falta de cultura artística o estètica de la principal clientela, que era la burgesia, i per conseqüència la dificultat de progressar al terreny artístic, ja que eren els burgesos els qui possibilitaven que continués l'activitat artística. Encara que com és habitual, els artistes pintaven segons les seves inquietuds estètiques a la vegada que es regien a les demandes. Molts homes dels que adquirien les obres no entenien ni volien entendre sobre art, únicament es preocupaven de fer una bona compra, altres ho feien pensant en ascendir a l'escala social, alguns al menys sabien que alguna cosa els aportaria i una minoria comprava perquè ho entenia.

Un espai freqüentat tant pels artistes com pels burgesos, va ser el Cercle Artístic, situat a Plaça Catalunya, al igual que el ja mencionat Saló Parés, al carrer Petritxol²⁸. El gust burgés va ser variat però per lo general era refinat, les pintures s'obtenien pensant-les com a peces decoratives complaents. Aquest estil de pintura es troba dins del realisme decoratiu. El modernisme pictòric comença després de l'Exposició Universal de 1888, el gust burgés va imposar la pintura realista. Els artistes representen el present, un instant o moment, interpreten la ciutat. Per exemple un dels llocs molt representat pels artistes va ser el paisatge

---

²⁵ SALA, Teresa-M, *La vida cotidiana en la Barcelona de 1900*. Ed. Sílex, 2006, p.52. Per a més informació sobre els costums de la Barcelona del moment, vegeu SALA, Teresa-Montserrat (coord.), *Pensar i interpretar l'oci. Passatemps, entreteniments, aficions i addiccions a la Barcelona de 1900*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona; GRACMON; Ajuntament de Barcelona, 2012 (Col·lecció Singularitats).

²⁸ Per a més detalls sobre el Reial Cercle, vegeu MARÍN, M. Isabel, *Cercle Artístic de Barcelona. Primera aproximació a 125 anys d'història*. Barcelona: Reial Cercle Artístic, 2006.

marítim, en concret dels ports a on apareixien els vaixells, les mercaderies, les quals adquiria la classe consumista. El dibuix de gènere parla de la vida íntima, quotidiana.

3. Vida

3.1. Primers temps i posicionament artístic

Josep Maria Garrut ²⁹, historiador de l'art i conegut per haver estudiat l'art de Catalunya, l'any 1974 publica el seu estudi titulat, *Dos siglos de pintura catalana (XIX-XX)*, al qual exposa objectivament la segona fase de la pintura a Catalunya. Dins de l'apartat VII "La pintura de Historia" parla de Romà Ribera i Cirera diu que neix a Barcelona el 1849 i mor a Lleida el 1935, però no continuarem amb aquestes dades, ja que generalment els altres autors coincideixen en el 1848 com a data de naixement de l'artista. Ens diu que va ser deixeble de la Llotja i de l'Acadèmia Borrell, les seves estades a Roma i París li van atorgar un sentit pictòric internacional; els seus models elegants, les seves escenes de caràcter socioaristocràtic i mundà, les seves dames vestides amb refinats vestits de seda, i amb una plàstica elegant. Josep Maria Garrut aclareix a la introducció d'aquest capítol que la pintura de gènere no és Història però sí escenes historiades, el significat és distint, però diu que tenen un comú denominador en el seu concepte plàstic.

Maria Asunción Cascante ³⁰ va publicar el 1977 un escrit sobre Romà Ribera i Cirera a la revista *D'Art*. A diferència de Garrut, ens diu que Romà Ribera va néixer a Barcelona el 13 de desembre de 1848. Estudia dibuix a l'Escola de Belles Arts de la Llotja i pintura a l'acadèmia de Pere Borrell. En una altra publicació de Fontbona ³¹, de la mateixa revista però anterior a la de Cascante, del 1973, ens diu que Romà Ribera va formar part de les primeres promocions d'alumnes de l'acadèmia privada de Pere Borrell, professor del naturalisme en pintura a Barcelona. Pere Borrell el que més va tractar va ser el retrat, els quadres religiosos, els paisatges i les figures, Romà Ribera en canvi va realitzar quadres de gènere, retrats i figures. Fontbona ³² ens explica que en aquesta època el tema importava més que la tècnica i era el factor a partir del qual un artista anava a una escola o una altra. Borrell pertanyia no al Romanticisme, als artistes del gènere històric, sinó a l'escola naturalista. Va ensenyar als seus alumnes a observar la realitat directament per seguidament plasmar-la.

Francesc Fontbona, es dedica a l'estudi de l'art del segle XIX i començaments del XX, exactament el període que abasteix aquest estudi, el seu objectiu principal és donar a conèixer

---

²⁹ GARRUT, Jose Maria, "La pintura de Historia", *Dos siglos de pintura catalana*. Op. Cit., p.99.

³⁰ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". Op. Cit., p.2.

³¹ FONTBONA, Francesc, "Pere Borrell del Caso (1835- 1910) y el inventario de sus pinturas". Op. Cit., p.13.

³² Ídem, p.41.

l'art català internacionalment, sent rigorós, crític i sincer. Al seu escrit titulat, *La crisi del modernisme artístic*³³, publicat per primera vegada l'any 1948, ja va dir que Romà Ribera va estudiar a l'acadèmia Borrell, i que també havia el Cercle Artístic i el Cercle de Sant Lluç, on tenien a models de carn i os que els artistes aprofitaven per dibuixar-los de manera acadèmica. L'escola de Pere Borrell del Caso era la més prestigiosa de l'època. Pere Borrell treballà d'ebenista, ofici que havia après del seu pare Francesc Borrell i Borrell, que era fuster. Amb els diners que guanyava es pagà els estudis a la Llotja. Allà va ser deixeble de Claudi Lorenzale i Lluís Rigalt, entre d'altres. Ens diu Fontbona³⁴ que ni l'estètica romàntica, ni el mètode de copiar làmines oficials de l'escola no van ser del gust del pintor, volia fer realisme i fundà, el 1868, una acadèmia privada en la qual aplicà els seus mètodes pedagògics, que com els emprats per Ramon Martí i Alsina, es basaven en l'observació i reproducció d'objectes reals. El 1897 fundà, amb el pintor Francesc Guasch, la Societat de Belles Arts de Barcelona que, malgrat que fou aprovada oficialment, no funcionà. Li van oferir dues vegades treballar com a professor a la Llotja però les va rebutjar. La seva escola privada tractava com matèria principal la pintura. Estava situada a la plaça de Santa Llúcia, després passà al carrer del Bisbe i contínuament va anar canviant d'establiment. Romà Ribera va ser un dels alumnes de les primeres promocions que va destacar. Més endavant aquesta promoció en que era particip Romà Ribera, va anar cap a l'anecdòtisme apartant-se de la línia de Borrell.

A un estudi posterior de Fontbona³⁵, de l'any 1991, tornem a confirmar que Pere Borrell del Caso va ser mestre de Romà Ribera a la seva acadèmia, quan la tenia al carrer del Bisbe. Més endavant Pere Borrell va rebre la proposta de ser professor de l'escola de Belles Arts de Barcelona, aquesta tasca se la va oferir Antonio Caba professor i després director de la Llotja o Escola de Belles Arts, però Borrell no va acceptar mai aquest càrrec. Tornant a Romà Ribera, tenia una bona relació amb el seu mestre, Romà Ribera li envià correspondència quan va partir a Roma (a partir de 1873) i des de París (de 1877 a 1886). Romà Ribera estava plenament integrat als circuits de l'art internacional. Segons Francesc Fontbona³⁶ es mostra molt lligat al realisme de Borrell. En aquest estudi trobem les següents obres de Romà Ribera:

---

³³ FONTBONA, Francesc. *La Crisi del modernisme artístic*. Op. Cit., p.48.

³⁴ Ídem, p.49 i 50.

³⁵ FONTBONA, Francesc, *Dos mestres i els seus deixebles, Antoni Caba i Pere Borrell del Caso*. Barcelona: Sala d'Art Artur Ramon, 1991, p.7 (Aquesta correspondència es troba conservada al Departament de Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya).

³⁶ Ídem, p.7.

Romà Ribera, *Pintor de natura morta*. Oli sobre tela, 75 x 95 cm. (Annex img. 3).

Romà Ribera, *Sortida del ball*. Oli sobre tela, 59,5 x 38,5 cm. (Annex img. 4).

Romà Ribera, *Després del ball* (detall). Oli sobre tela, 71 x 130 cm. (Annex img. 5).

3.2. Estades a l'estranger

Fontbona explica al seu estudi, *La Crisi del modernisme artístic*³⁷, que els artistes catalans van haver de mirar cap enfora, a París. Marià Fortuny o Romà Ribera ja havien anat a París i van meravellar als clients del marxant Goupil, els quals eren conformistes, amb les seves pintures de virtuosisme. Però altres artistes hi van anar per enriquir-se artísticament amb aquell nou art que fins i tot a París no era gaire comprés. Fontbona ens diu el següent: <<Romà Ribera, aparentment tan satisfet en la seva temàtica elegant, ho declarava al seu mestre Pere Borrell en una carta sorprenent –conservada a l'arxiu familiar de Teresa Borrell i Bertran de Barcelona- i que transcriu a continuació: “[...] Como aquí en París domina el gusto de los cuadros en alegre aunque sea frívolo, yo tengo que sostener una lucha para combinar cuadros vendibles y que al mismo tiempo sean lo que han dado en llamar realismo que es lo que a mí me gusta pues hay cosas que yo pondría en el cuadro y no puedo, pues ya dice Goupil que mis cuadros son algo “canalla”. // Pues si diría que son asquerosos, por más que a los artistas les gustasen. // Pero no hay más que seguir adelante hasta que se convenzan de que un obrero y una mujer del pueblo pueden ser bonitos si están bien pintados. [...]” (París 27 d’octubre de 1877). Com es veu, tanmateix, l'estètica ideal de Ribera tampoc no era la impressionista, sinó encara la realista>>³⁸. Aquí veiem afirmada la hipòtesi plantejada a la introducció, l'artista

³⁷ FONTBONA, Francesc. *La Crisi del modernisme artístic*. Op. Cit., p. 18.

³⁸ Ídem, p. 19.

hagués innovat o tractat altres temes i altres gents a les seves obres, però va decidir cenyir-se a allò demandat pels clients.

Tornant a l'estudi de Cascante³⁹, al igual que Fontbona explica que Romà Ribera se'n va a Roma el 1873, on assisteix a l'acadèmia Chigi i es dedica a la pintura, però evita la influència de l'amanerament academicista de l'escola romana. Sabem que a Roma va tindre contacte amb Mariano Fortuny, observant-se gran influència d'aquest principalment al caràcter preciosista de les seves primeres pintures.

Romà Ribera, *Saltimbanquis en dia de neu*. 1873, Roma. Adquirit pel marxant Goupil. Oli sobre llenç.

Sembla ser que el primer quadre que va fer va ser *Saltimbanquis en dia de neu* (Annex, img.6), aquesta obra va ser adquirida per Goupil, era un marxant francès que Ribera coneix a Roma, qui durant uns anys li va comprar moltes de les seves obres i li va aconsellar anar a París. A *Saltimbanquis en dia de neu*, veiem un grup de circenses caminant pels carrers gelats. El primer d'ells és un nen i a les mans porta un mico al que intenta protegir amb la tela amb la que s'abriga. Aquests detalls els trobarem a algunes de les obres de Ribera, el fet de fixar-se en els fragments que remetien als desfavorits, a la pobresa o simplement valors humans. Ribera fixa el seu punt d'atenció en la classe burgesa però a vegades capta escenes tristes i boniques. És el 1877 quan marxa a París, on va estudiar directament escenes de la vida parisenc a

---

³⁹ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". *D'Art*, 1977: Núm.:3-4, p.3.

carrers. Realitza *L'esmorzar dels obrers* (Annex img. 7), *La venedora de gallines* (Annex img. 8), *L'accident* (Annex img. 9), entre d'altres. Un any més tard participa a l'Exposició Universal de París amb tres quadres.

A París, quan es va dirigir al marxant Goupil, el posa en contacte amb altre pintor, Raimundo de Madrazo, qui l'introdueix als ambients més elitistes. A partir d'aquest moment es va centrar en pintar les sortides de ball, a les quals podem veure a la classe alta de la societat en els moments de més esplendor. També en aquesta època, a París, va retratar les seves figures femenines. Allò que destaca a aquestes obres són els vestits de les senyores. Aquestes obres li van proporcionar diner i reconeixement. Però en algunes de les obres, com *Sortida del ball* (Annex img. 10), podem veure a uns obrers passant pel costat dels senyors, de manera que veiem a la gent de diner sortint del ball després d'haver passat la nit divertint-se i a la vegada els obrers que els miren, van de camí al treball. Veiem aquesta dualitat. Sabem que Goupil no estava d'acord amb que Ribera pintés qualsevol cosa que no fos el món de l'alta societat, potser per això el pintor va trobar aquest sistema per a compatibilitzar els seus gustos i el del seu públic.

Mercè Amor⁴⁰, ens explica a la seva tesi, que possiblement els artistes, com és el cas de Romà Ribera, van anar a l'estranger, (en el cas de Ribera a Roma, a París el 1877 i més endavant a Londres), no seduïts per l'ambient de modernitat i canvi, sinó per a promocionar i vendre la seva obra. Segons Mercè Amor el marxant Goupil tenia poca visió de futur però coneixia bé el mercat i la demanda. Els clients volien un art moderat, conservador, lluny dels avantguardistes, per decorar els seus salons. La mateixa carta que Ribera va enviar des de París al seu mestre Pere Borrell, la qual va citar Fontbona al seu estudi i ja l'hem transcrita, la recull Mercè Amor a la seva tesi:

<<Como aquí en Paris domina el gusto de los cuadros en que haya mujeres elegantes y bonitas y en el que el asunto sea alegre aunque frívolo, yo tengo que sostener una lucha para combinar cuadros vendibles y que al mismo tiempo sean lo que han dado en llamar realismo que es lo que a mí me gusta>>⁴¹.

---

⁴⁰ AMOR, Sagués, Mercè, *Álbum Salón, 1899- 1903, La imagen de la mujer en la pintura burguesa catalana de finales del S. XIX y principios del XX*. Op. Cit., p. 36.

⁴¹ Ídem, p.36 (nota 43: carta).

Ens explica Mercè Amor⁴², que vint-i-cinc anys després, a Barcelona, quan reproduïx les seves obres per a *Álbum Salón*, segueix pintant les mateixes dones elegants i boniques.

Silvia Flaquer i Mª Teresa Pagès⁴³, recullen al seu estudi de l'any 1986, l'inventari d'artistes catalans de l'Exposició Universal Internacional de París, de l'any 1878, al qual trobem les tres obres que va exposar Romà Ribera: *Café ambulat* (Annex img. 11), *Café concert* (Annex img. 12) i *La venedora de gallines* (Annex img. 13). Les tres pintures a l'oli, del Grup 1, Classe 1, núm. 104-106. Silvia Flaquer i Mª Teresa Pagès⁴⁴ ens diuen que aquesta exposició se celebrà en temps de la Tercera República. El lloc on es va fer era el Palais du Champ-de-Mars. Les Exposicions Universals cada vegada tenien més èxit de participació i de públic, com és el cas d'aquesta. Les obres d'art es distribuïren de la mateixa manera que l'any anterior: englobades en el grup primer i amb cinc classes. Ribera va triomfar en aquesta exposició de París.

3.3. L'èxit

Cascante⁴⁵ ens diu que Romà Ribera el 1881 va formar part de l'Exposició Nacional de Madrid amb el quadre, *Un bevedor flamenc* (Annex img. 14), de temàtica historiada. El 1883 se li va concedir la "encomienda" d'Isabel la Catòlica⁴⁶, el van premiar per la seva aportació artística. Comença a plasmar la vida elegant i ho alternava amb escenes de gènere de la tradició barroca espanyola.

---

⁴² Ídem, p.36.

⁴³ FLAQUER I REVAUD, Silvia; PAGÈS I GILIBETS, M.ª Teresa, amb Fontbona, *Inventari d'artistes catalans que participaren als salons de París fins l'any 1914*. Diputació de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1986, p.326.

⁴⁴ Ídem, p.30.

⁴⁵ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". Op. Cit., p.4.

⁴⁶ Ídem, p. 2.

Romà Ribera, *D'un cop d'ull*. 1885, Barcelona. *La Ilustración Artística* 25/05/1885, N.º 178, p. 166. Oli sobre llenç, 48 x 33 cm.

Sabem a través de Cascante⁴⁷ que dos anys més tard participa a l'Exposició del Centre d'Aquarel·listes de Barcelona. Per aquestes dates va tornar a Barcelona. Va obtenir gran èxit a partir del quadre que va exposar a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, amb *D'un cop d'ull* (Annex img. 15).

María Dolores Granados⁴⁸ a la seva tesi titulada *La Exposición Universal de Barcelona de 1888 punto de partida del modernismo*, explica que van ser poques les obres de pintura que es van exposar, però havien més pintures que escultures o arquitectura. Els més abundants eren els artistes catalans. Estava al Palau de Belles Arts, de pintura catalana havia una representació molt completa, amb els millors pintors i una mostra de tots els gèneres que es cultivaven en aquell moment. Al *Diario de Barcelona* Francesc Miquel i Badia va ser qui va fer la ressenya de la secció de Belles Arts de l'Exposició. Segons Granados, Miquel i Badia va comentar els diferents gèneres per ordre d'importància: pintura històrica, retrat, paisatge i quadres de

---

⁴⁷ Ídem, p.4.

⁴⁸ GRANADOS, Montserrat Maria Dolores, *La Exposición Universal de Barcelona de 1888 punto de partida del modernismo*. (Tesis dirigida por el Dr.: D. Santiago Alcolea Gil), p.51.

gènere. El Reglament establia que devien integrar el Jurat d'Admissió com a mínim tres pintors d'història, això demostra que encara era considerat aquest gènere el més important.

Segons Granados⁴⁹ ni el públic ni els artistes gaudien ja dels quadres d'història, però era considerada la manera de demostrar l'habilitat que havien aconseguit del domini de la pintura. Ja que era l'única manera de ser reconeguts oficialment.

Sabem a través de Granados⁵⁰ que Romà Ribera es troba dins dels temes de gènere, específicament els socials, ja que presentava instants de la vida de la societat d'aquell temps, d'ambient selecte, elegants, amb títols com *A la llotja* (Annex img. 16) o *Sortida del ball* (Annex img. 17), amb els quals va guanyar la medalla d'or. També Josep Masriera tractava aquests temes. Aquests assumptes eren molt apropiats per a decorar salons burgesos. També havien els oposats a aquests que retrataven la classe obrera, escenes de tallers, fàbriques i ambients humils, no opulents com els de Romà Ribera.

Segons Cascante⁵¹ el 1891 el nombren president del Jurat d'admissió de l'Exposició de Belles Arts de Barcelona, a la qual presenta tres obres. A l'Exposició de l'Ateneu Barcelonès participa amb dos quadres i altres dos en la de Belles Arts de Barcelona de l'any següent.

Mercè Amor⁵² ens diu que a l'Exposició Internacional de Madrid de 1892, a la qual va participar Romà Ribera, els artistes catalans van rebre un tracte dolent, d'aquest fet va escriure Raimon Casellas una crítica a *La Vanguardia*. Havia una gran diferència entre l'art que es feia a l'estat espanyol amb el de Catalunya.

Al *Catàleg de la segona Exposició General de Belles Arts*⁵³, de l'any 1894, trobem que es va exposar una obra de Romà Ribera titulada *A l'alba* (Annex img. 18), feta a l'oli, on està tot detallat, el preu 4.000 pessetes, era el número 131 i es trobava a Lauria, 37, 4º. Altre obra seva que trobem documentada a la pàgina 74 del catàleg, era *Sortida del ball* (Annex img. 19), quadre també a l'oli, es venia per 5.000 pessetes, era el nº 239, també al carrer Lauria, 37. L'Exposició estava finançada per l'Ajuntament de Barcelona.

---

⁴⁹ Ídem, p.52.

⁵⁰ Ídem, p.57.

⁵¹ CASCANTE, Gomis, María Asunción, *Romà Ribera i Cirera*. Op. Cit., p.2.

⁵² AMOR, Sagués, Mercè, *Álbum Salón, 1899- 1903, La imagen de la mujer en la pintura burguesa catalana de finales del S. XIX y principios del XX*. Op. Cit., p.37.

⁵³ *Catálogo de la segunda Exposición general de bellas artes, 1894*. Ayuntamiento Constitucional de Barcelona, p.50.

3.4. Les exposicions a la Sala Parés

Gràcies a Joan Antoni Maragall i Noble⁵⁴, podem fer un seguiment de cadascuna de les exposicions en les que va participar Romà Ribera a la Sala Parés. Maragall fou un polític i marxant d'art català, fill del poeta Joan Maragall, va ser des del 1925 director propietari de la Sala Parés de Barcelona. La Sala va acollir el millor de la pintura figurativa catalana del seu temps, tot seguint uns criteris sòlids i amb un esperit obert. La Sala Parés va ser inaugurada el 1877, l'any 1882, va començar amb l'exposició de tres aquarel·les de Ramon Tusquets. Les exposicions eren setmanals. La *Il·lustració Catalana* s'ocupa de l'Exposició Parés en el seu número 56 del mes de febrer, la revista continuarà editant crítiques cada vegada més llargues i ben ordenades. Ens diu que Romà Ribera presenta per primera vegada a Barcelona una figura femenina; havia passat una llarga temporada a París. Segons Maragall⁵⁵ l'any 82 la Sala Parés presenta com a característica principal, la continuïtat dels pintors ja antics a la sala i la novetat dels artistes que, com Rusiñol, Casas, Clarasó, Romà Ribera, Roig i Soler i altres representen una certa obertura cap als artistes joves.

Segons Maragall⁵⁶ l'any 1883 continuava havent un increment en la vida de la sala i cada dia es feia més popular. Les exposicions setmanals, que s'inauguraven en general els diumenges al matí, havien convertit en costum la visita familiar de la sala. Barcelona en aquella època no tenia museus oficials.

La Sala Gran es va inaugurar l'any 1884, l'alcalde de Barcelona, Rius i Taulet, havia obtingut que la sala fos inaugurada pels prínceps Adalbert de Baviera i la seva esposa Maria de la Pau, ja que tenien interès per l'art. La premsa es va ocupar la setmana anterior de fer saber els detalls sobre l'exposició que inaugurava la Sala Gran a can Parés. Aquest mateix any es va fer la primera exposició col·lectiva i per primera vegada es publicà un catàleg amb totes les obres exposades i amb bastants reproduccions de les obres. A partir d'aquesta exposició es van començar a publicar crítiques també al *Diario de Barcelona*, escrites per P. Miquel i Badia. Romà Ribera va exposar una *Sortida d'un ball* (Annex img. 20). Segons Maragall⁵⁷ aquesta va ser una de les obres que la premsa va assenyalar però havien dues-centes trenta-set obres.

---

⁵⁴ MARAGALL, Joan- A., *Història de la Sala Parés*. Barcelona: Editorial Selecta. (1975), p.27.

⁵⁵ Ídem, p.28.

⁵⁶ Ídem, p.30.

⁵⁷ Ídem, p.33.

Maragall ens diu que <<El senyor Parés va organitzar des d'aleshores i amb caràcter periòdic les 'Exposiciones de Bellas Artes', la segona de les quals es celebrà ja pel desembre de 1884, i que venien a constituir exposicions col·lectives anuals on s'intentava de reunir el millor de cada artista. Els catàlegs eren profusament il·lustrats i són ara un valuós document per a situar-nos en les arts de l'època. Aquesta segona exposició, comentada per la premsa l'any següent, era potser més seleccionada que la primera>>⁵⁸. No hi ha obra de Ribera en aquesta exposició.

Quan va acabar l'Exposició de Belles Arts de l'any 1887, es va fer una altre també col·lectiva on, segons l'autor, Romà Ribera exposà un dels seus quadres cèlebres, *El debut d'un model* (Annex img. 21), aquesta obra i les d'altres artistes van ser exposades i comentades els primers mesos d'aquell any.

Maragall⁵⁹ ens diu que com cada any, pel desembre s'inaugurà l'Exposició de Belles Arts, que fou comentada com sempre pel *Diario de Barcelona* dient que es notava una major igualtat de nivell entre les obres exposades. Aquesta cinquena exposició que organitzava el senyor Parés, constava de cent vuitanta quadres i disset escultures, moltes van ser reproduïdes i comentades a la *Il·lustració Catalana* del 31 de desembre (número 179).

L'any 1893, a l'habitual Exposició de Belles Arts que s'inaugurava el mes de desembre, ens diu Maragall⁶⁰ que degué aquest any inaugurar-se pel gener, seguia tenint el mateix atractiu però es repetien els autors i els temes. Romà Ribera va exposar *La Cita* (Annex img. 22). Per primera vegada l'admissió de les obres per a aquesta exposició es va fer amb un jurat del qual formava part Romà Ribera entre d'altres artistes.

Continuant amb les exposicions celebrades a la Sala Parés, on Romà Ribera gairebé sempre estava present, sabem a través de Maragall⁶¹ que l'any 1894 va presentar la seva pintura *De soirée* (Annex img. 23), a l'Exposició de Belles Arts del dia 8 de febrer. Explica que l'any 1895 el 18 de gener, es va inaugurar la dotzena Exposició de Belles Arts. Parés va fer un catàleg més gran. Diu també que Miquel i Badia va elogiar *El ram beneit* (Annex img. 24) de Romà Ribera. Continua explicant que a l'Exposició de Belles Arts de l'any 1896, es va elogiar també a Romà Ribera, entre d'altres, però aquest cop ho va fer el crític Trullol i Plana al *Diario de Barcelona*.

---

⁵⁸ Ídem, p.33.

⁵⁹ Ídem, p. 39 i 40.

⁶⁰ Ídem, p.55 i 56.

⁶¹ Ídem, p.61, 64 i 66.

Romà Ribera el 1896 va presentar una altra *Sortida del ball* (Annex img. 25), com ens diu Maragall⁶², pròpia del seu art, perfecte però cada dia més amanerat.

Segons l'autor l'exposició de la Societat Artística i Literària de Catalunya, va tenir el mateix caràcter acadèmic de les anteriors, i els seus artistes principals són Romà Ribera, Joan Brull, Lluís Graner, Modest Urgell, Manuel Feliu, entre d'altres.

El mes de desembre del 1903 es va fer una gran exposició de Barrau, sempre amb temes mariners, barrejada també amb pintures dels artistes més addictes a la Sala, entre ells, Romà Ribera.

L'any 1909, el mes de novembre, Maragall⁶³ diu que es va fer l'habitual exposició de la Societat Artística i Literària: Romà Ribera va exposar un quadre titulat *Mercader de teles* (Annex img. 26), molt elogiat segons Maragall.

Segons Maragall⁶⁴ entre 1931-32 s'inicià una exposició i venda de la Col·lecció del Sr. Niubo, que era un col·leccionista, sense gaires antecedents ni preparació artística. Havien més de 50 quadres, la majoria eren de dos o tres anys anteriors a 1931, en aquesta exposició estava present Romà Ribera.

Altre col·lecció particular va ser la de Santiago Julià, ens diu Maragall⁶⁵, exposada a la Sala Parés també, el 1932, on també havia, entre les cent obres de pintura catalana, una de Romà Ribera.

Cascante⁶⁶ diu que el 1901, Romà Ribera va ser membre de la Junta Municipal de Museus i Belles Arts. Dos anys més tard va formar part de la Junta d'un premi convocat per Joan Llussà i Puig. Va ser nomenat Soci de Mèrit del Cercle Artístic el 25 de gener de 1915.

A l'escrit de Cascante⁶⁷ trobem que també va exposar a les generals de la Sala Parés i a la Sala Rovira, així com a les de l'Associació Artística i Literària. La seva fama va decaure aviat, degut a un canvi en els gustos a principis del segle XX. Troba tantes dificultats que el mateix Cercle Artístic li dona diners per avançat a canvi de les seves obres. La seva situació va empitjorar progressivament, va anar perdent la vista, i les seves qualitats creadores van empitjorar,

---

⁶² Ídem, p.84 i 90.

⁶³ Ídem, p.108.

⁶⁴ Ídem, p.213.

⁶⁵ Ídem, p.228.

⁶⁶ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". Op. Cit., p.2.

⁶⁷ Ídem, p. 2.

pintant quadres als que repetia escenes flamenques del segle XVII, amb colors ocres i sense detalls, gairebé sense qualitat artística, ja no compraven les seves obres. Romà Ribera i Cirera va morir el 29 de maig de 1935.

4. Obra

Cascante⁶⁸ menciona la dificultat de catalogar les obres de Ribera, ja que la majoria no tenen la data o el títol, la classificació que fa és temàtica: etapa romana i parisenca, figures femenines, sortides de ball i escenes de carrer, escenes siscentistes i dibuixos i estudis.

A Roma anaven aquells que tenien qualitats per a l'art, l'estança la pagava els ajuntaments, governs, diputacions i particulars. Segons Cascante⁶⁹ allà es pintaven 'cantaoras', toreros i gitanos, o es copiaven les obres de l'antiguitat. A Romà Ribera li van interessar altres temes trets directament de la realitat, sense contagiar-se del convencionalisme i amanerament de l'Acadèmia Espanyola de Roma. No es coneixen quines van ser les obres realitzades a Roma, excepte el quadre *Saltimbanquis en dia de neu* (Annex img. 27) que va finalitzar més tard a París i que va adquirir Goupil com ja hem dit anteriorment.

A París va realitzar el seu segon aprenentatge. El quadre que va presentar a l'Exposició Universal de 1878 va agradar molt. A la secció espanyola de l'Exposició, la pintura s'inclinava cap a dos pols entre els que destacava l'obra de Ribera. Era el realisme de la vida urbana parisenca. Contrastava amb les altres obres tant per el tema com per l'execució. Va continuar pintant assumptes de la vida del moment a París: obrers, accidents del carrer, etc. Però ens diu l'autora que l'interès pel colorisme li va portar a representar temes que li facilitessin utilitzar tons més delicats. Es va sentir atret per la dona parisenca, caracteritzant-se els seus estudis per la gràcia i el joc entre la fisonomia i l'encant femení. A aquesta etapa francesa corresponen quadres com els titulats: *El cafè concert* (Annex img. 28), *El cafè ambulat* (Annex img. 29), *La venedora de gallines* (Annex img. 30), exposats el 1878, *Teatre d'aldea* (Annex img. 31), *L'esmorzar dels obrers* (Annex img. 32), *Art a la crisi* (Annex img. 33), *L'accident* (Annex img. 34) i d'altres.

Es coneix la localització de tres tallers a on Romà Ribera va treballar. Els trobem situats a un mapa antic de Barcelona, a la pàgina web *Mapa dels espais d'oci a la Barcelona de 1900*⁷⁰. De 1891 a 1893 va ser-hi a C/Lauria 37, 4t. pis. El 1895 al carrer Salut 19, no sabem el pis. I el 1908 el taller el va tindre a Passatge Banyes, 3r pis, N.º 6 o 7.

---

⁶⁸ Ídem, p.2.

⁶⁹ Ídem, p.3.

⁷⁰ Grup de recerca Gracmon, *Mapa dels espais d'oci a la Barcelona de 1900*. [en línia] <<http://www.ub.edu/gracmon/docs/mapaeob/>> Darrera consulta: 30/01/2015.

4.1. Temes preferits

En quant al tractament de les figures femenines a les seves obres, va ser un tema iniciat a París i el va desenvolupar al tornar a Barcelona. Cascante⁷¹ diu que ho podem veure a les seves obres i que el tipus de dona que li atrau és jove, bella, elegant i distingida. Generalment la pinta aïllada, -tema que Mercè Amor tracta a la seva tesi-, a vegades de perfil, de front, de mig cos, de bust o de cos sencer. Sempre molt ben vestida, amb vestits de seda, pells, barrets, etc.

Retrat d'Anna Solà i Fabra. 1893, Barcelona. MNAC. Oli sobre llenç. 109 x 56 cm.

En alguns casos sabem segur que es tracta d'un retrat, com el de *Anna Solà i Fabra* (Annex img. 35), però tendeix a pintar a una model en distintes actituds i amb diferent vestuari, els rostres de les dones dels seus quadres afirmen que es tracta de models repetides. Pinta a la dona en escenes de ball, vestides de carnaval, amb antifaç, assegudes al tocador o a l'avantllotja del

---

⁷¹ CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". Op. Cit, p.3.

Liceu, a on es celebraven aquests balls de carnaval. Però altres vegades se situa l'escena a l'aire lliure, com la jove pintora de la col·lecció Cendrós; altres vegades és una jove asseguda a un parc llegint. A vegades són dues o tres joves representades, com als quadres titulats *A les carreres* (Annex img. 36) i *Als Pirineus* (Annex img. 37). La temàtica és poc variada, ja que repeteix el tema de la dona com a protagonista, sobretot els bustos femenins i les escenes de ball. Una característica de les seves obres és l'atrezzo, veiem la figura o el grup de figures però acompanyades de cortines, una taula, plantes, mobles, butaques o un mirall.

En quant a la paleta de l'artista, a les figures femenines els dóna unes matisacions delicades. Rica en tons i coloracions, dominen les games càlides, característica comú en totes les obres de l'artista. Es poden apreciar diferències en el color entre els primers i els últims quadres. Als més antics, el vestit tendeix a ser d'un color clar, contrastant amb la capa o l'abric més fosc, en canvi als últims els colors són més vius, morats, verds, grocs, blaus i vermells. Els fons dels quadres tendeixen a ser indefinits, amb tonalitats ocre, colors terrosos. En quant a la tècnica utilitzà poca quantitat de pintura als pinzells, la pinzellada és fosa i minuciosa, sobretot en el traçat dels rostres i les carnacions. Als quadres més antics veiem com tracta de manera diferent el rostre en contrast amb la vestimenta. Els vestits els pinta plasmant les qualitats de les teles i pells, la pinzellada és més solta, menys minuciosa. En canvi als quadres més recents es va aturar en plasmar cada detall, les textures de les teles, i els rostres tenen menys delicadesa, menys detall.

Els jardins i parcs de les escenes a l'aire lliure presenten un tractament diferent. Els arbres, les fulles, els arbustos, tenen una pinzellada solta, més vaporosa, gairebé impressionista.

Romà Ribera, *Contratemp del carnaval*. 1891, Barcelona. (Propietat de D. Adolfo Solá). Oli sobre llenç.

Anteriorment ja hem dit que el que en un principi li interessava eren les escenes urbanes. Veiem a través de les seves obres com a Barcelona li van interessar les escenes de la vida burgesa. En especial les sortides de ball. Aquest tema li permetia desenvolupar les escenes al carrer, els temes ciutadans i els balls de societat on podia retratar a les dames belles i riques. Li interessa l'anècdota, un moment determinat, un tros de realitat concret. Com el cas de l'obra *Sortida del ball* (Annex img. 38), de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Gairebé sempre hi ha un personatge captat en un instant concret, com el cavaller que obre el paraigües, el músic que surt per la porta lateral o la dona llegint al parc. Hi ha dues obres relacionades amb el carnaval; són *Contratemp del carnaval* (Annex img. 39), i *Epíleg d'un ball de màscares* (Annex img. 40), als quals es descriu les conseqüències del ball: l'excés de beguda. En quant al color, les sortides de ball o de teatre li serveixen al pintor per desenvolupar una gamma variada i rica en els vestits de les dones: blaus, verds, grocs, etc. Com que es situen a les primeres hores del matí, els cels tenen colors grisos, roses, colors freds que contrasten amb

les tonalitats càlides de les carnacions i els vestits femenins. La pinzellada en les obres d'aquestes temàtiques és minuciosa i detallista sobretot en els rostres, les teles i els objectes.

En quant a les escenes siscentistes de les que parla Cascante ⁷², el quadre titulat *Un bevedor flamenc* (Annex img. 41), pertany a aquest tipus d'escenes, aquesta obra va ser presentada a l'Exposició de Belles Arts de Madrid el 1881, s'inicia un tema que es continuarà desenvolupant, els personatges es situen en el segle XVII. Li serveixen per tractar el colorisme i la pintura detallista de les indumentàries pintoresques, així com els objectes i mobles d'aquestes escenes. La temàtica és variada, a vegades escenes de soldats flamencs, a una taberna, jugant a les cartes o els daus, etc. Altres vegades escenes de taberna. Són escenaris pobres.

Hi ha altres quadres d'un ambient més refinat i luxós, amb un tema en comú, la música. Veiem lliçons de cant, concerts, músics, en rics interiors també siscentistes, que li permeten pintar mobles, vestits, gerros i instruments musicals amb molta minuciositat. També són nombroses les lliçons de ball. Per últim hi ha una sèrie de quadres que representen escenes sense importància però que li permeten a l'artista lluir les seves habilitats en els objectes, els tapissos i els vestits. En aquest tipus d'obres utilitza també una gamma càlida, però la paleta no és rica i variada, es repeteixen els tons vermells, blaus o verds als tapissos i els cortinatges; als vestits femenins destaquen els grocs, marfil i rosa i el marró en les indumentàries masculines. Els fons i els terres al igual que a la resta acostumen a ser ocres o terrosos. En referència a la tècnica, la pinzellada és fosa, minuciosa i poc carregada de pintura. En canvi, veiem com a les obres més antigues hi ha zones en que la pinzellada és més ample i solta. Als últims quadres el pintor es deté en un detallisme preciosista. Als últims anys de la seva vida es va dedicar exclusivament a pintar quadres d'aquest tema, es pot observar una evolució des de els primers fins els de data més recent. Els més antics tenen unes mides d'uns 30 o 40 cm. I els més recents d'uns 100 o 130 cm. El color també varia, els primers són més rics en color, amb tonalitats brillants, i en l'última època la paleta es limita a uns pocs tons que es van repetint, dominant els ocres i marrons. La temàtica perd interès en els últims quadres, per rebre-ho la tècnica, el detallisme. La qualitat descendeix, en els primers havia vivesa i naturalitat, als últims no. Els personatges no tenen vida ni caràcter, són únicament una excusa per pintar els seus vestits i els objectes que ambienten l'escena.

---

⁷² Ídem, p.4 i 5.

Pel que fa als dibuixos i els estudis, encara que no s'han pogut localitzar totalment, ens diu Cascante⁷³ que es tenen notícies de que Romà Ribera va realitzar nombrosos dibuixos, alguns d'ells per a gravats. Els pocs dibuixos que es coneixen van ser publicats a la revista *La Il·lustració Artística*. En la seva majoria són apunts al llapis, presos del natural o al seu taller per a estudiar les figures, posicions i gestos de diversos personatges. En ells, l'artista capta amb pocs i enèrgics traços el caràcter de les persones dibuixades. La figura femenina la tracta amb finesa, elegància i gràcia.

Romà Ribera, *Paisatge*. 1916, Barcelona. *La Ilustración Artística* 16/10/1916, N.º 1.816, p. 668.

Fig. Salón Parés. (Homenatge a la memòria de la pintora Pepita Texidor). (Fot. de F. Serra).

Estudi a l'oli.

Cascante⁷⁴ menciona l'únic paisatge conegut del pintor, *Paisatge* (Annex img. 42), que és un estudi a l'oli. Sí que hi ha paisatges a obres seves però fan de fons. En aquesta obra la vegetació està tractada amb una pinzellada molt solta, amb una tècnica gairebé impressionista, amb una variada gamma de verds.

---

⁷³ Ídem, p.5.

⁷⁴ Ídem, p.6.

4.2. Estil

A Catalunya es poden trobar obres seves exposades en diferents institucions públiques, el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), el Museu de Montserrat, el Museu d'Art de Girona i la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, encara que la majoria pertanyen a col·leccions privades.

A l'estudi *El Modernisme a les col·leccions del Mnac*⁷⁵, publicat el 2009, trobem informació sobre l'estil de l'obra de Romà Ribera. Ha sigut classificat en l'estètica de l'anecdotes pictòric. Tractar temes d'aquest tipus a la pintura catalana va tindre gran èxit a finals del segle XIX, convivint amb altres tendències també innovadores.

Les obres de Ribera, es caracteritzen per un llenguatge preciosista i un gust molt decoratiu. La seva clientela era la burgesia, els temes que li demanaven, eren la majoria actes públics o socials d'aquests, a les seves obres Ribera mostra el poder econòmic i social de la classe alta i es detenia en els detalls dels vestits, els objectes i el mobiliari d'aquesta, recreant l'ambient sumptuós.

Una de les obres de Ribera, *De soirée* (Annex img. 43) de l'any 1894, és un exemple de l'influència de l'estètica japonesa, es veu palesa en les obres dels artistes catalans de finals del segle XIX. Com hem dit anteriorment, Ribera ens mostra els valors en auge entre la classe podent, el luxe, la riquesa, l'elegància i la comoditat. Una constant a les seves obres és la figura femenina, com destaca a *De soirée*. Reflecteix l'estereotip del món femení del moment, la galanteria i la coqueteria.

---

⁷⁵ MENDOZA, Cristina; QUÍLEZ, i Corella, Francesc, *El Modernisme a les col·leccions del Mnac*. MNAC, Lunwerg Editores, 2009, p.242 i 243.

Romà Ribera, *El racó favorit*. *Álbum Salón* 1/03/1899. Va figurar a l'Exposició Rovira, 1899. Oli sobre llenç.

Segons Mercè Amor⁷⁶, al vol. 1 de la seva tesi, ens diu que normalment els pintors de gènere utilitzaven quadres de format mitjà o petit. Gairebé totes les obres de Romà Ribera es troben firmades per ell. L'estudi de Mercè Amor analitza les obres dels artistes que van publicar en *Álbum Salón*, són obres de figures femenines que moltes vegades feien de portada de dita revista. Ens explica que els títols de les obres eren gairebé sempre inventats per la mateixa revista. Fa una recopilació d'aquestes obres, de Romà Ribera trobem les següents: 1.(p.1) obra sense títol ni data, firmada (angle inf. esq.) Exposició Rovira, portada de la revista. 2. (p.10) *El racó favorit* (Annex img. 44), sense data. Oli, firmat (àngle inf. dre.) Exposició Rovira. 3. (p.17) obra sense títol ni data. Oli, sense firma, Saló Rovira, (portada). 4. (p.26) *Pintura* (Annex img. 45), sense data. Oli, firmat (angle inf. dre). 5. (p.29) *Senyora sortint d'una festa* (Annex img. 46), sense data. Oli, firmat (angle inf. esq.). 6. (p.32) sense títol, sense data. Oli, firmat (angle

---

⁷⁶ AMOR, Sagués, Mercè, *Álbum Salón, 1899- 1903, La imagen de la mujer en la pintura burguesa catalana de finales del S. XIX y principios del XX*. Op. Cit., p.1.

inf. esq.) (portada). 7. (p. 43) *Sortida de ball* (Annex img. 47), sense data. Oli, firmat (angle inf. esq.). 8. (p. 59) *Dama posant* (Annex img. 48), sense data. Oli, firmat (angle inf. esq.) (portada).

Explica l'autora com alguns artistes treballaven a partir de la meta de vendre i promocionar la seva obra, creant tot pensant en el públic, en els compradors de les obres, en aquest cas la burgesia. En el capítol tres del seu estudi el títol ja ho diu tot: "La pintura de *Álbum Salón*: 'Para la burguesía como quiere la burguesía'. El cuadro como producto comercial". Aquí ens indica que el gust de la revista era ajustat al de la burgesia, era una pintura molt comercial, el contrari a la dels modernistes més innovadors.

En l'apartat titulat "La pintura anecdótica y su publico"⁷⁷, deixa clar que encara estant en època del Modernisme, aquest moviment encara no havia aconseguit uniformitzar els gustos, no havien encara arribat a un públic ampli. La situació de la pintura era molt complexa. L'obra de Romà Ribera, com podem veure en les seves pintures de *Álbum Salón*, pertanyen al realisme minuciós i detallista dels pintors dits d'assumpte. Aquest tipus de pintura resultava ja repetitiva i amanerada en comparació a la dels modernistes, era tradicional, havia sorgit anys abans que el Modernisme. Però aquesta continuava sent reclamada ja entrat el segle XX, inclús alguns modernistes més conservadors estaven influenciats per aquesta. Indica que la majoria dels artistes que trien com a tema la imatge de la dona utilitzen com a forma expressiva la pintura d'anècdota, els hi serveix per a relatar a través del detall.

A través de l'autora sabem que és cap a 1875, amb el període de relativa estabilitat que comença després de la Restauració Borbònica, que s'inicia una modificació de la demanda i els demandants d'obres d'art. També cap el 1875 sorgeix la pintura comercial responent al gust burgés i com a resultat de les preferències de la classe burgesa, apareix la pintura on el tema principal és la dona convertida <<en objeto de verdadero culto>>⁷⁸. Trobem a Romà Ribera a l'època de la Restauració, un dels que realitzen pintura de gènere, la seva obra segueix les demandes d'aquest públic. La seva pintura és molt acabada, on veiem l'elegància i la distinció. El seu tema principal és la dona vestida de gala. Al costat de Romà Ribera trobem a Francesc Masriera (1842-1902) i Francesc Miralles (1848-1901), aquests també es troben dins de la pintura de gènere i els seus quadres estan presidits per les figures femenines.

---

⁷⁷ Ídem, "La pintura anecdótica y su publico", p.52.

⁷⁸ Ídem, p.60.

També Eliseu Trenc, segons Mercè Amor⁷⁹, en el seu interessant article sobre l'art català de la Restauració deixa clar el quan i el perquè apareix aquest tipus de pintura a Catalunya i la posició que van aconseguir aquests tres pintors. Segons ell entre 1875 i 1885 <<per a la crítica i el públic del temps, el gran pintor de gènere és Francesc Masriera>>⁸⁰, però Masriera no va trigar en compartir èxit i fama amb Romà Ribera. Aquests tres pintors de la Restauració van continuar treballant a finals de segle, amb els mateixos temes, l'oci i la riquesa de la burgesia a través de la imatge de la dona. Van tindre gran èxit els seus temes mundans i agradables, van crear una moda i així altres artistes els van seguir. Fontbona a través de Mercè Amor⁸¹, ens diu que en moltes ocasions aquest "assumpte" era un pretext per a demostrar l'habilitat del pintor. Però Mercè diu que observant les pintures publicades per aquests pintors a *Àlbum Saló* podem veure com alguns artistes deixaven molt que desitjar ja que no s'esforçaven en la tècnica perquè utilitzaven l'anècdota i els temes de moda per deixar justificades les seves obres. No va ser un problema ja que els nous rics tenien poca formació cultural i artística i les exigències eren mínimes.

Romà Ribera entre d'altres artistes van estar protegits per les galeries comercials, en especial la Sala Parés i el Saló Rovira. En canvi els artistes més joves, els més creatius, els que vivien per a la pintura de veritat perquè era la seva passió estaven desprotegits, tenien dificultats i fins i tot es trobaven en la misèria, no tenien la fama que tenien els artistes d'anècdota i com diu l'autora, sobretot els que tractaven el tema de la dona. Aquests últims sobretot vivien del seu producte, la seva obra.

Com va observar Mercè Amor⁸², les pintures modernistes, de dones, incloses les dels pintors anecdòtics com Romà Ribera, tenen un aspecte en comú, l'erotisme, com a resultat de la mentalitat burgesa i dels modernistes, encara que amb un llenguatge convencional també es van unir els pintors d'assumpte. Romà Ribera va incloure l'erotisme en les seves figures femenines d'una manera subtil. Un dels recursos emprats per reflectir la provocació i l'erotisme, tenint en comptes la mentalitat de l'època més conservadora que ara, és que la dona apareix normalment sola i expectant en espais públics, quan en la vida real això no era gairebé possible, ja que donaria a parlar i no serien comentaris positius.

---

⁷⁹ Ídem, p.61 (nota 18: Eliseu Trenc).

⁸⁰ Ídem, p.61.

⁸¹ Ídem, (Fontbona a través de Mercè Amor), p.61.

⁸² Ídem, p.75.

Es va recórrer a l'erotisme per atreure la mirada de l'espectador, l'autora creu que era producte de la mentalitat burgesa, ja que com ens explica, cap als anys 80, en el moment d'auge de la burgesia, aquesta classe va utilitzar la imatge de la dona per a fer-se propaganda del nou estil de vida, i la van presentar com a dona ociosa i frívola com a símbol de la nova societat que s'estava formant. Amb el Modernisme i els seus cartells publicitaris s'agafa aquesta imatge. Ens diu que Romà Ribera ja es veia obligat a pintar <<dones alegres i boniques i el que l'assumpte sigui alegre encara que frívol>>⁸³ ja que era el tipus de tema que agradava.

Mercè Amor⁸⁴ diu que en termes generals, el prototipus de dona burgesa tal com està representada en les pintures, és d'una dona jove, coqueta, frívola, mundana, provocativa i insinuant. Encara que Romà Ribera gairebé sempre les presenta gaudint de temps lliure que dediquen a activitats culturals, com llegir, ballar o escoltar música, lo que les fa més provocatives és el fet que es troben soles i vestides elegantment.

Mercè Amor ens diu que en l'estudi sobre Romà Ribera, de M.A. Cascante es veu clarament aquest caràcter:

<<La temática es poco variada, ya que cada uno de estos temas con la mujer como protagonista son representados ininidad de veces, sobre todo los bustos femeninos y las escenas de baile>>⁸⁵.

Hem vist com el propi Romà Ribera explicava el 1877 que a París estava pintant dones elegants. Les primeres pàgines d'*Àlbum Saló* confirmen que en els primers anys del segle XX li seguien interessant els mateixos temes, seguia estancat, satisfent els gustos d'un determinat públic, llavors a Barcelona.

Romà Ribera fa de la dona el seu tema preferent. Veiem com les pintures ens mostren una dona que gaudeix de temps lliure, és bella, jove i va elegantment vestida i té una intensa vida social nocturna i diürna, assistint a festes de ball, disfressa i a teatres. Utilitza la imatge de la dona sola i no tant envoltada en grups, aquesta activitat social la sabem per els objectes que porten o que estan als seus voltants, com una taula, una cadira, un cavall, una màscara, o simplement per la indumentària. Aquesta vestimenta és la que indica la classe social, sempre

---

⁸³ Ídem, p.75.

⁸⁴ Ídem, p.89.

⁸⁵ Ídem, (Mercè Amor cita l'estudi de Cascante, escrit que també tractem a aquest treball), p.90 i 91.

la burgesia en el cas de Ribera, com ens diu Mercè Amor⁸⁶, quan es troben en un interior es veu el nivell social a través del mobiliari.

En el cas de Ribera retrata tant a la dona sola sense realitzar cap activitat i també lo contrari, realitzant una activitat concreta. Tendeix a representar a les dones llegint o pintant, es a dir, accions més o menys relacionades amb la formació. La dona intel·lectual o la dona artista en el món burgès. També hi ha obres en que apareix el bust de la dona amb vestit de nit, que representaria la dona més “moderna”, simbolitzant al tipus de dona mundana, que trenca amb les costums i tradicions.

Mercè Amor diu : <<diré que parece como si la burguesía no pudiese perdonar a la mujer moderna su afán de independencia, su negativa a asumir dócilmente las funciones asignadas por la tradición y la voluntad de desenvolverse más libremente en la sociedad>>⁸⁷. Ribera va observar i plasmar a les dones “modernes” que apareixen soles en primer pla, sense realitzar cap activitat i insinuants, però també les representa realitzant activitats formatives o bé acompanyades d’homes o amb familiars realitzant activitats conjuntament.

Fontbona, a *Las claves del arte modernista, cómo identificarlo*⁸⁸, diu que la majoria de pintors que havien tingut la seva època cabdal en etapes anteriors al modernisme i que encara vivien estaven no sols encara actius sinó en el millor moment de les seves carreres com a productors d’obres. Romà Ribera, llavors estava centrat sobretot en mosqueters, cada cop més lluny de la seva inicial tendència quasi naturalista. Explica que alguns d’aquests pintors vivien precisament ara la seva millor època en tots els sentits, cosa que alguna vegada els pot identificar erròniament amb el Modernisme. Com diu Francesc Fontbona⁸⁹, l’escola realista vuitcentista continuava amb plena força.

Segons Fontbona⁹⁰, Ramir Lorenzale (1859- 1917), fill de Claudi Lorenzale, va fer imitacions de Romà Ribera, seguint la pintura de gènere, amb temes basats en tota mena de grups humans formant escenes costumistes o anecdòtiques.

---

⁸⁶ Ídem, p.94 i 95.

⁸⁷ Ídem, p.95.

⁸⁸ FONTBONA, Francesc, *Las claves del arte modernista: Cómo identificarlo*. Barcelona: Editorial Planeta. 1992, (1988: Ed. Ariel), p.47.

⁸⁹ Ídem, p. 47.

⁹⁰ Ídem, p.60.

5. Fortuna crítica de Romà Ribera

Les publicacions als diaris facilitava la informació als ciutadans. Per als artistes va ser una via per a donar-se a conèixer. La fotografia es va començar a utilitzar a la premsa diària el 1880. L'edat d'or de la premsa catalana se situa entre 1890 i 1920, en aquest període es van consolidar els diaris que adoptaven els conceptes moderns d'objectivitat i imparcialitat. Es va convertir en un medi de comunicació de masses. Hi havia el *Diario de Barcelona* que en aquesta època era un diari amb mentalitat empresarial i europea. Va ser al Sexenni Revolucionari (1868- 1874) quan es va donar una revolució en el periodisme, coincidint amb la concentració de la població a les ciutats i la difusió de l'alfabetització. Es van multiplicar els diaris i revistes amb diferents tendències ideològiques. Van aparèixer *La Vanguardia* i *El Diari Català* fundat per Valentí Almirall. En quant a la crítica d'art va començar a difondre's a través de revistes i diaris a partir de la meitat del segle XIX. Eugeni d'Ors va ser un dels periodistes que van reivindicar i teoritzar els nous moviments. Francesc Miquel i Badia escrivia al *Diario de Barcelona*, Raimon Casellas a *La Vanguardia* i a *La Veu de Catalunya*, Casellas defensava el Modernisme, al contrari de Badia que recolzava l'academicisme. Altres crítics contemporanis a aquests van ser Sebastià Gasch, Joaquim Folch i Torres, Rafael Benet i Joan Merli. Les revistes a les que es parlava d'art entre d'altres temes van ser *Pluma y Lápiz*, *La Ilustración*, *La Ilustración Catalana*, *La Renaixença*, *Álbum Salón*, *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat* entre d'altres. Segons la revista es reflecteix al contingut la tendència cap a una o altra ideologia. Sobre el pintor Romà Ribera i Cirera trobem gran quantitat de publicacions que parlen sobre l'artista i les obres que exposava en l'època. Els crítics parlaven d'ell habitualment amb d'altres artistes. Veurem a continuació, de manera cronològica, què deien de Ribera a algunes de les revistes del moment i l'observació que feien de les seves obres.

A *La Ilustración*, l'any 1885, trobem una notícia sobre Romà Ribera, exactament sobre l'obra *D'un cop d'ull* (Annex img. 49), l'article explica que s'exposà al Museu Martorell en la celebració de l'exposició del grup d'aquarel·listes. Va ser de les que més van agradar. Es descriu com a delicada i elegant i el que va atreure al públic va ser la figura com a objecte del quadre. La descriuen així: <<La pureza de líneas del rostro y su delicada corrección fijaban desde el primer momento la vista en la cara de la heroína, pero no por ello estaba á más bajo nivel el resto. El vestido de raso y el abrigo de pieles, interpretados con maestría, hacían contraste por sus pliegues con el velo que le abrigaba el cuello>>⁹¹. Troben perfecta la posició

---

⁹¹ "Un coup d'oeil. Cuadro de Román Ribera", *La Ilustración*, 26/07/1885, N.º 247, p.10.

de la figura i com està dibuixada. L'opinió que tenien sobre Romà Ribera queda clara en les següents línies del diari: <<Román Ribera en este sencillo cuadro se ha mostrado, como siempre, el pintor de talento y arte. Sus obras son apreciadas justamente del público y merecen, cada día más, su aceptación por la elegancia que les imprime y un encanto especial que atraen al espectador>>⁹².

També a *La Ilustración*, trobem altre text sobre Romà Ribera. Aquí F. Cajal és qui escriu l'article sobre altre exposició de Barcelona, diu que havia un quadre de Romà Ribera titulat *Violetes* (Annex img. 50), Cajal fa una crítica negativa sobre l'obra, diu que si les seves obres fossin totes com aquesta, trigaria molt en adquirir fama. A més diu que es sembla massa a *D'un cop d'ull*, presentada al museu Martorell. Parla de que els pits no semblen de pell, no semblen reals. En quant al vestit esmenta que està fet ja amb més intel·ligència i encert. Diu també que podrien presentar obres millors, ja que tenen talent per fer-ho. I conclou <<El resultado, en conjunto, no es satisfactorio para Barcelona, y el arte no queda muy bien parado>>⁹³ aquesta és de les poques crítiques negatives que trobem als diaris.

En altre publicació de *La Ilustración*, de l'any 1889, trobem un article dedicat exclusivament a Ribera, amb el títol de "Román Ribera y la escuela pictórica moderna". Cataloguen a l'època com de creacions diverses i oposades, de la conjunció de barbàrie i il·lustració, de progrés i retrocés. L'artista diuen està perplexa i els falten fonts pures d'inspiració. Hi ha una crítica sobre el gust que sempre s'ha decantat per la cruesa del realisme artístic. En l'article es tracta el tema del gènere d'història. Els artistes ja no utilitzaven aquest gènere perquè no volien explicar grans històries de personatges importants, únicament l'empraven com a eina per mostrar la dominació de les tècniques, de l'habilitat. Aclareix que en aquell moment la pintura històrica tenia altre significat, ja que els fets i esdeveniments es miraven des de un punt de vista diferent. Romà Ribera a cultivat la pintura de gènere, que és altre manifestació, no és històrica ni religiosa, ja que els ideals estètics són uns altres. Segons aquest text, les notes de color que dona Ribera tenen el segell del modernisme, també les composicions i el fet que siguin quadres de gènere. Ribera era considerat artista intel·ligent i era amateur. Expliquen que a Roma va passar uns anys, va saber evitar el contagi del amanerament i va seguir la manera agradable i simpàtica que va marcar el caràcter d'aquella època. En 1876 es va traslladar a París, un cop havia recollit a Roma allò que li interessava. A París va poder omplir el seu esperit de l'ambient dels moderns conceptes de l'art. Van dir: <<Quien vea a Ribera por

---

⁹² Ídem.

⁹³ CAJAL, F., "Bellas Artes", *La Ilustración*, 28/03/1886, N.º 282, p. 3.

primera vez, no podr  suponer ni adivinar que se halla en presencia de un verdadero artista, que piensa, siente y discurre, que cultiva el arte con el entusiasta fervor que en los espíritus elevados inspiran las grandes ideas y las más nobles manifestaciones de la humanidad. Su aire expansivo y casi jovial que anima los pronunciados rasgos de su fisonomía, el natural descuido en su traje, sus movimientos algo bruscos y un tanto desgarbado efecto de su elevada estatura, son causas que concurren para que la personalidad física de Ribera no denuncie la finura, la delicadeza, la corrección y el ingenio que se revela en todas sus obras. Algo existe, sin embargo, en él, que le separa de la vulgaridad. Su mirada, penetrante y observadora, dispuesta siempre a recoger del modelo inanimado o en acción, el tono, la línea, la mancha de color, que su pincel sabe interpretar con pasmosa exactitud, y embellecer con donosa finura y elegancia>>⁹⁴. Com veiem a aquestes línies enalteix les qualitats de Ribera per a l'art i com s'han solidat pel continu estudi. Llansó descriu la seva mirada, el seu aspecte físic i les seves obres de manera detallada, ja que aquest crític va ser coetani de l'artista. El cataloguen com a exigent amb si mateix, no va permetre l'exposició d'una de les seves obres sense haver venut totes les dificultats que li haguessin posat la línia o el color. Dominava el color i el dibuix absolutament, per aix  en l'època eren estimats els seus quadres i gaudia del bon concepte que es tenia d'ell com a artista. Destaquen de les seves obres les escenes no vulgaritzades, les filigranes del color, l'elegància, la fidelitat de la representació, la vivesa, el sentiment, que segons aquest article, únicament es troba a la terra espanyola. A París, diuen, ja va obtenir els seus primers triomfs. Goupil va adquirir el primer quadre que va fer all , titulat *Art a la crisi* (Annex img. 51), representant una escena sentida d'una família de gimnastes ambulants, que segons aquest diari, després el va adquirir un col·leccionista angl s, Mr. Wallis, qui li va encarregar ja directament altre quadre que forma el pendant de l'anterior, es titula *L'accident* (Annex img. 52), que representa una jove bonica, que llançada pel cavall sobre el qual llu ia les seves habilitats, es conduïda ferida, en braços del dependent del circ. Van seguir a aquests *El caf  concert* (Annex img. 53), com a record de la seva curta estança a Londres, i *L'esmorzar dels obrers* (Annex img. 54), comprats també per Goupil que els va vendre després a Mr. Stewar. Els dos quadres van estar a l'Exposició Universal de París de 1878, i Ribera va ser un dels pocs recompensats amb un segon premi. Aquesta exposició va determinar les aspiracions de l'escola moderna, i Ribera per la seva part, en recollir d'ell ensenyances, va produir el seu quadre *Viatgers al cotxe* (Annex img. 55), que va comprar el banquer nord- americà Mr. Vanderbit. Segons *La Il·lustració*, a la pàgina 11, les seves obres ofereixen el segell de l'escola

---

⁹⁴ LLANS , Antonio G., "Román Ribera y la escuela pict rica moderna", *La Ilustración* 15/09/1889, N.  463, p. 7 i 10.

moderna i l'exclusiu de la seva personalitat. Tal i com diu Llansó, *La sortida de Ball* (Annex img. 56), aquest quadre va ser adquirit per 10.000 pessetes per D. E. Carbó, l'obra *D'un cop d'ull* (Annex img. 57) i altres més que figuren a les col·leccions que posseeixen els senyors Prim, Morera, A. Solá, Camps, etc. Les obres es troben en diverses galeries de Madrid, París, Londres i Nova York.

Antonio García Llansó, qui va escriure l'anterior article, continua dient que els tipus i escenes mundans i flamencs que produeix, però flamencs de Flandes aclareix, li recorden a Van Ostade i a Terburg, per lo fi i minució. Antonio García Llansó, va escriure <<Su bonito cuadro *Coup d'oeil*, en el que sólo una graciosa y elegante figura de mujer se destaca de unos cortinajes color de oro viejo, y *La salida de baile*, episodio y tipo completamente parisienses, recuerdan asimismo a Berand, a Bayard y a Nittis, sin que por esto cedan sus composiciones a las de aquellos, en la verdad y movimiento de las figuras, ni menos en la precisión de los contornos y el hechizo del color>>⁹⁵. Els quadres que acaba de citar van ser premiats amb medalla d'or en l'Exposició Universal de Barcelona, diu que es poden considerar com essencialment moderns, i separats de lo vulgar per l'elegància i la pulcritud de l'execució. Acaba dient: <<Mas sea cual fuere el resultado de sus laudables esfuerzos, el nombre de Román Ribera figurará siempre entre el de los artistas distinguidos, honra de las artes patrias>>⁹⁶.

La Il·lustració Artística, va ser una revista cultural espanyola de publicació setmanal a Barcelona entre 1882 i 1916. A la publicació de 1891, trobem un article titulat: "Barcelona Artística", al qual apareixen unes línies sobre Romà Ribera. L'article explica: <<Román Ribera, el portaestandarte de la pintura de género española, termina allá en su retirado y elegante estudio de la calle de Lauria, que antes ocupaba Riquer, un notable lienzo, llamado á disputar la atención y el interés de los aficionados. En el ángulo de una suntuosa estancia flamenca, en la que brillan y se destacan los esculturales muebles, tapices y cristales, destácanse las figuras de cinco músicos, cuyos trajes determinan delicados y bien entendidos contrastes por los suaves tonos de las telas, cuya calidad ha sabido expresar el artista con su reconocida maestría. En el centro del grupo y recibiendo los amortiguados rayos de luz que penetran á través de una vidriera de múltiples y variados colores, hallase una hermosa cantora, en cuyo rostro de simpática expresión se reflejan la blancura del papel de música que en sus manos sostiene y los dorados tonos de su amarillo corpiño de raso. Acostumbrados nos tenía Ribera á

---

⁹⁵ Ídem.

⁹⁶ Ídem.

admirar sus empeños de colorista, pero confesamos sin rebozo que su *Concierto* nos embelesa y cautiva>>⁹⁷.

Romà Ribera, *El cafè ambulant*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

També a *La Ilustración Artística*, poques setmanes després, trobem un article extens sobre Romà Ribera, escrit per J. Yxart, ens explica que va conèixer a Ribera a París, durant l'Exposició del 1878. Diu que a aquella exposició Ribera va contrastar amb la resta, era l'únic que anava pel seu camí, serenament, sense preocupar-se de ningú ni de res. Les seves temàtiques ressaltaven amb la resta, era aquell el realisme urbà de la vida contemporània, aclareix: <<pero de la vida contemporánea y parisiense entre burgueses y obreros. El mismo contraste que en el asunto existía en la pintura, equidistante de los tonos agrios y severos de la triste y sangrienta historia y los matices tornasolados de un forro de seda>>⁹⁸. Elogia a Ribera, parla de viva, sinceritat, preocupació per la veritat, elegància peculiar, tot referint-se a les seves obres. Ens informa sobre els gravats que s'han reproduït a la revista de les obres *El cafè concert* (Annex img. 58) i *El cafè ambulant* (Annex img. 59), les dues es van exposar a la del 1878 de París, amb *La venedora de gallines* (Annex img. 60). Diu que a aquests gravats de les obres es pot veure l'excel·lència del dibuix, la naturalitat, l'expressió de les figures i el caràcter del conjunt. Però matisa que als gravats no es percep totalment, és la pròpia manera de pintar de l'autor, la seva habilitat, el seu vigor, i l'equilibri i el repòs de la seva pintura. Diu <<Se revelaba perfectamente allí todo un artista sincero y convencido, de robusto temperamento y

⁹⁷ "Barcelona Artística", *La Ilustración Artística* 19/10/1891, N.º 512, p. 6.

⁹⁸ YXART, J., "Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 21/12/1891, N.º521, p.2.

dueño por completo de su arte>>⁹⁹. Segons J. Yxart, a Ribera no li era necessari exhibir-se per a donar-se a conèixer. Explica que a Roma, Goupil ja es feia càrrec dels encàrrecs, i en quant Ribera va a París acapara tot el que produïa. Continua dient que la vida de l'artista era apartada del tumult, la seva vida era la de tants pintors parisencs, consagrats a un incessant treball, s'aïllava de la realitat exterior quan volia per centrar-se en el seu treball. En tal aïllament es van afirmar les seves conviccions, es va depurar el seu criteri artístic. Era laboriós, el seu treball era incessant, ens diu J. Yxart. Encara buscava els seus assumptes als quadres de la vida del moment: els grups d'obriers parisencs, els accidents i episodis del carrer, alguna d'aquelles figures de noia adolescent, etc. Però segons Yxart la seva atracció pel color li va portar cap a altres assumptes menys trivials, perquè li oferien l'ocasió d'utilitzar altres tons. Li atreïa la vida, la veritat, els colors i l'elegància de la dona parisenca. Segons J. Yxart *La Sortida del ball* (Annex img. 61) és l'obra mestra de Ribera i resumeix les següents qualitats: << [...] distinción singularizada á una animación y verdad superiores. Sus modelos, sus testas femeninas, de expresión tan delicada y de facciones tan bellas, tienen los mismos atractivos>>¹⁰⁰. A través de Yxart sabem que en la interpretació de la dona contemporània parisenca, Ribera té el seu tipus peculiar que li distingeix de tots els que formen la infinita sèrie que va modernament de Stevens als últims caricaturistes. <<Los estudios femeninos de Ribera animan con una gracia propiamente moderna, [...] porque no está en las líneas, sino en el juego de la fisonomía>>¹⁰¹. Després van vindre els bevedors, músics, soldats; els *set-cents* amb les seves goles d'encaix, els seus amples calçons, mànigues apunyalades i barrets de feltre. Podem apreciar la diferència entre les obres d'aquesta etapa amb tota la resta, que mantenen una tendència moderna.

---

⁹⁹ Ídem.

¹⁰⁰ Ídem.

¹⁰¹ Ídem.

Romà Ribera, *Ordenança*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 9/05/1892, N.º 541, p. 293.
Oli sobre llenç.

També a *La Il·lustració Artística*, a principis de 1892, hi ha una ressenya sobre la novena exposició del Salón Parés, Barcelona disposava d'aquest Saló, els artistes exposaven les seves obres, de manera que es donaven a conèixer i els aficionats l'ocasió de poder adquirir-les. En les següents línies que transcriu comença dient : <<[...] la genial concepción de Rosales, Fortuny, Simón Gómez y aun del mismo Sans, Rodes y Clavé, no puede concederse á los pintores que lo forman el honroso título de representantes de nuestro arte regional. Esa representación corresponde de derecho indiscutiblemente á los que se inspiran también en asuntos puramente españoles ó regionales y saben hallar en el cielo, en la naturaleza, en los tipos, en ese conjunto lleno de vida que reside en nuestra península esa gama admirable que no poseen los artistas de los demás países. Román Ribera, español por temperamento, no sabría representar tan admirablemente las estofas, las sedas y los tapices si en su paleta existieran únicamente tonos grises [...]>>¹⁰². A. García Llansó, continua dient que cada país, cada poble, té un caràcter especial, propi, exclusiu, que procedeix de les seves condicions climatològiques, de la seva història, de les seves tradicions, costums, de tot allò que forma el

¹⁰² LLANSÓ, Antonio G., "Salón Parés. Novena Exposición", *La Il·lustració Artística*, 11/01/1892, N.º524, p. 2.

seu mode de ser. I que pretendre, especialment en art, seguir corrents que no són les pròpies, equival a una apostasia. Diu que Romà Ribera, va ser el representant de la pintura de gènere, va exposar un *Ordenança* (Annex img. 62), flamenc, de Flandes.

A altre article de *La Ilustración Artística*, de mitjan 1892, dins de l'apartat titulat "Nuestros grabados" trobem un subapartat on parlen sobre l'última exposició celebrada llavors al Salón Parés, la novena. Tracten a Ribera com a un dels pintors distingits que representen un caràcter especial, distintiu. <<Román Ribera, correcto siempre, representa la moderna pintura de género, inspirada en las corrientes y conceptos de hoy, y su *Ordenanza* es una galana muestra de a cuánto llega su fantasía y su buen gusto>>¹⁰³.

Romà Ribera, *Abans del ball*. 1892, Barcelona. Oli sobre llenç.

A *La Ilustración Artística*, dins també de l'apartat "Nuestros grabados", dediquen un subapartat a Romà Ribera, a l'obra *Abans del ball* (Annex img.63), diuen ho següent: <<Si Román Ribera no se hubiera dado á conocer como artista modernísimo y cultivador de la pintura de género, podríamos decir de él que es un catalán injerto de parisiense. París, con sus tipos, su carácter y especial modo de ser, pueden haber influido para que se desarrollaran y

---

¹⁰³ "Salón Parés", *La Ilustración Artística*, del 9/05/1892, N.º541, p.5.

valoraran sus aptitudes artísticas; pero el pintor nos pertenece, es español, aun en los cuadros en que representa escenas y tipos no vulgarizados todavía en nuestra patria, porque sobre las filigranas del color y la elegancia de la pintura, que armoniza con la fidelidad de la representación, se destaca la viveza, el sabor, el sentimiento, que sólo se halla en la tierra española, en donde el cielo brilla más, el sol ilumina con más fuerza y la naturaleza toda sonríe>>¹⁰⁴. Qualifiquen a Ribera com el campió de l'art modern espanyol, en el qual ha exercit tan poderós influx, i que es deu a ell l'evolució que s'estava donant.

Romà Ribera, *Un concert*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística*, 2/01/1893, N.º 575, p. 13.

Oli sobre llenç.

La Il·lustració Artística, publica un escrit sobre l'obra *Un concert* (Annex img. 64), de Romà Ribera, diuen que és una nova obra que va fer i la va adquirir un col·leccionista, altre vegada es refereixen a ell com a <<el portaestandarte de la pintura de género>>¹⁰⁵. Fan una descripció de l'obra, és una estància flamenca sumptuosa, els mobles, els tapissos i els vidres destaquen i

¹⁰⁴ "Antes del baile, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 18/07/1892, N.º 551, p. 10.

¹⁰⁵ "Un concierto, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 2/01/1893, N.º 575, p. 27.

brillen, com habitualment a les obres de l'artista hi ha atrezzo. Hi ha cinc músics amb vestimentes delicades que contrasten pels colors i les textures. Al centre hi ha una cantora bonica a la qual li toquen els raigs de llum que entren per una vidriera de colors variats. El seu rostre és d'expressió simpàtica i es reflexa la blancor del paper de música que sosté a les seves mans i els tons daurats del seu cosset de ras groc. Expliquen que Ribera tenia acostumada a la crítica a admirar la seva obstinació de colorista. L'article termina així: <<[...] confesamos sin rebozo que su *Concierto* nos embelesa y cautiva>>¹⁰⁶.

Seguint amb *La Ilustración Artística*, trobem informació sobre la dècima exposició del Salón Parés, a la qual Romà Ribera hi participà, es refereixen a ell dient <<El correcto y elegante pintor, el feliz intérprete de la pintura de género, nos ha reservado una verdadera sorpresa en esta Exposición con sus lienzos titulados *En el baile* y *La cita*. El bello tipo de la dama representada en este segundo cuadro en nada se asemeja á la dama de *Le coup d'oeil*, que tantos aplausos mereció: pero, como en aquella, observase la misma distinción. La tonalidad de ésta no es tan vagarosa, tan delicada como la de aquella; pero sí es igual la calidad, idéntica la exactitud y semejante la corrección. Ribera a querido sin duda demostrar su dominio de la paleta, su pericia en el empleo del color, y si es así, justo es confesar que ha conseguido su propósito. *La cita* es una preciosa producción, ajustada psíquica y plásticamente á los modernos conceptos, á las nuevas corrientes; pero á pesar de ello, no puede confundirse, tiene el carácter, notase el sello de la personalidad artística de un verdadero pintor>>¹⁰⁷.

---

¹⁰⁶ *Ídem*.

¹⁰⁷ "Salón Parés. Décima Exposición", *La Ilustración Artística*, 6/02/1893, N.º 580, p.6.

Romà Ribera, *Al ball*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 24/04/1893, N.º 591. Va figurar a l'Exposició Parés, 1892. Oli sobre llenç.

A *La Ilustración Artística* ¹⁰⁸, parlen de l'obra *Al ball* (Annex img. 65), de l'Exposició Parés, Romà Ribera en aquesta obra és elogiat pels mateixos motius, per l'elegància, el traç correcte i excel·lent colorista, dels principals pintors de gènere.

A *La Ilustración Artística* ¹⁰⁹, dediquen unes línies a l'obra *Incògnita i Innocència* (Annex img. 66) de Romà Ribera, on destaquen l'elegància i el domini de la línia i el color.

---

¹⁰⁸ "En el baile, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 24/04/1893, p. 10.

¹⁰⁹ "Manifestación Artística. En el Ateneo Barcelonés", *La Ilustración Artística*, 29/05/1893, N.º 596, p.7.

Romà Ribera, *Després del ball*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 19/06/1893, N.º 599, p. 3 o 395 (Exposició Parés). Oli sobre llenç.

A la publicació del 19/06/1893, com habitualment a l'apartat "Nuestros Grabados", dediquen unes línies a una obra de Romà Ribera, *Després del ball* (Annex img. 67), una de les que es trobaven a la dècima exposició del Saló Parés. Diuen que van fer observar la valia i importància dels quadres de Ribera, i la seva insistència per demostrar el domini de la paleta. Diuen: <<El cuadro que reproducimos es una preciosa producción ajustada psíquica y plásticamente á los modernos conceptos, á las nuevas corrientes; pero á pesar de ello, no puede confundirse, tiene el carácter, nótese el sello de la personalidad artística del elegante y distinguido autor de *Coup d'oeil*, de la *Salida de baile* y de *L'art dans le marasme*>>¹¹⁰.

---

¹¹⁰ "Después del baile, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 19/06/1893, N.º 599, p. 9.

Romà Ribera, *A la llotja*. 1894, Barcelona. *La Ilustración Artística*, Barcelona 1/01/1894, N°627, p.7 (gravat reproduït per Angerer, de Viena). Oli sobre llenç.

A altre publicació de l'any 1894, com en moltes altres, trobem una plana dedicada a la reproducció d'un gravat d'una obra de Romà Ribera, a la pàgina 7 podem veure l'obra *A la llotja* (Annex img. 68), que seguidament a la pàgina 16 com sempre a la secció "Nuestros Grabados"¹¹¹, parlen d'aquesta obra reproduïda. Tornen a elogiar-lo com a distingit i correcte, excel·lent pintor, amb traç segur i de meravellosa gama. Diuen que totes les seves obres tenen el segell de distinció, de l'elegància i el bon gust.

---

¹¹¹ "En el palco, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 1/01/1894, p.7 i 16.

Romà Ribera, *A l'aixecar-se*. 1894, Barcelona. *Álbum Salón* 1/01/1904, p. 179. Va figurar a l'Exposició Parés, 1894. Oli sobre llenç, 38 x 78 cm. MNAC.

Continuant amb *La Ilustración Artística*¹¹², hi ha un article de A. García Llansó, que parla d'una de les exposicions del Salón Parés, en quant a Romà Ribera diu que no ha variat i roman fixe, perquè els seus conceptes artístics eren fixes, l'escola cultivada per ell era sòlida, i que no devia sorprendre la seva immutabilitat perquè era distintiva del mestratge, el quadre que va exposar aquesta vegada es titula *Al aixecar-se* (Annex img. 69). Aquesta mateixa obra la van publicar més endavant el 1/01/1904 a la revista *Álbum Salón*, a la pàg. 179, però el títol que li donen és *De tornada a casa*, aquí reproduïen l'obra en color, en canvi a *La Ilustración Artística* l'obra està impresa en blanc i negre i apareix al N.º 644, del 30/04/1894, pàg. 275.

---

¹¹² LLANSÓ, Antonio G., "Salón Parés. Undécima Exposición Extraordinaria", *La Ilustración Artística*, 19/02/1894, N.º634, p. 6.

Romà Ribera, *Senda de flors*. 1894, Barcelona. Catàleg de Romà Ribera de l'Institut Amatller d'Art Hispànic.

A *La Ilustración Artística*, parlen de l'obra *Senda de flors* (Annex img. 70), altre obra de Romà Ribera, estava exposada al Salón Parés. Diuen <<[...] este lienzo, como todas las reproducciones que brotan de la paleta de Román Ribera, constituyen o forman la continuada serie de sus triunfos, puesto que siempre las reciben con aplauso el público y la crítica>>¹¹³.

A *La Ilustración Artística*, dediquen altre article exclusiu a Romà Ribera, amb el subtítol de "Y la escuela pictórica moderna". Està signat amb les inicials A. G. i comença així: <<Innegable es que los ideales estéticos de este siglo son distintos de los que se persiguieron en los anteriores, y por lo tanto, los cambios que se han operado en la pintura religiosa é histórica han producido otra manifestación: la pintura de género, que reviste verdadero interés para el arte moderno. Esta pintura es la que singularmente ha cultivado Román Ribera [...]>>¹¹⁴. A més de repetir el tema d'aquest canvi en l'estètica i en els temes a tractar pels artistes continua parlant sobre les seves qualitats, que són la manera de tractar l'assumpte, com combina els tons i la

---

¹¹³ "Senda de flores, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 7/05/1894, N.º 645, p. 10.

¹¹⁴ "Román Ribera y la escuela pictórica moderna", *La Ilustración Artística*, 18/03/1895, N.º 690, p. 4.

correcció en el dibuix. Per això diuen que es té un bon concepte de l'artista i les seves obres. Volen aclarir que el seu estil és personal, característic, i que algunes obres estan ajustades a la dita tònica modernista. Però que Ribera no a recorregut a costums de temps llunyans ni a buscat les fonts d'inspiració en ideals antics. Continua explicant que si Ribera no s'hagués presentat sempre com artista moderníssim i cultivador de la pintura de gènere, podrien dir d'ell que era un català empelt de parisenc. Després parla de *Sortida de ball* (Annex img. 71), aquesta obra va ser premiada llavors a l'última exposició de Belles Arts de Barcelona i adquirida amb destí al Museu municipal.

A aquesta mateixa revista, l'any 1895, dediquen un comentari a l'obra *A les carreres* (Annex img. 72), de Romà Ribera, que va exposar al Salón Parés, la descripció és la següent: <<La preciosa figura de la elegante dama, que en pie sobre el estribo del carruaje sigue con creciente interés los incidentes de la fiesta hípica, está admirablemente trazada. La distinción y la elegancia son notas distintivas, que se evalúan con la exactitud de todos los pormenores, concienzudamente observados y ejecutados con felicísimo acierto>>¹¹⁵. A aquesta revista sempre dedicaven lloances a Ribera.

La Renaixença va ser una publicació que va aparèixer a Barcelona el 1 de febrer de 1871 i el primer número es va publicar el 9 de maig de 1905. Al principi es publicava cada quinze dies, fins que el 1881 es va publicar diàriament. A la publicació del 31 de gener de 1897 de *La Renaixença* ¹¹⁶, dediquen unes línies a l'obra de Romà Ribera titulada *Al parc* (Annex img. 73), diuen que està feta delicadament, que el conjunt és agradable i que l'elegància és la tònica d'aquest artista.

Sobre l'anterior obra citada hi ha una crítica a *La Ilustración Artística*. Sobre *Al parc* diuen el següent: <<Quien haya seguido paso a paso la vida artística de Román Ribera, hallará seguramente en el precioso lienzo cuya copia figura en este número la expresión de dos épocas, ambas brillantes, pero de diverso carácter. En la distinguida y elegante figura de la dama que se destaca en primer término, revelase al pintor que hoy nos embelesa con sus preciosos tipos femeninos siempre bellos, y que recuerdan los cuadros pintados durante su estancia en París, base de su reputación artística. El dibujo, la agrupación de las figuras, los términos y la tonalidad están perfectamente entendidos, resultando una obra digna del buen nombre de tan meritísimo artista, á quien con tanta justicia se considera, así en España como

---

¹¹⁵ "En las carreras, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 20/05/1895, N.º 699, p. 10.

¹¹⁶ "Saló Parés", *La Renaixença*, 31/01/1897, p.9.

en el extranjero, como uno de los más inteligentes representantes del arte de nuestro país>>¹¹⁷.

Tornant a *La Renaixença* ¹¹⁸, informen sobre que aquella setmana al Saló Parés havien dues obres noves, una era de Román Ribera, l'obra era un interior amb les figures molt ben dibuixades i amb els fragments de pintura cuidada i minuciosa diuen, i que es veia l'elegància i la distinció del pintor.

A *La Ilustración Artística* ¹¹⁹, trobem una notícia sobre la quinzena exposició del Saló Parés. On tornen a elogiar a Romà Ribera. Va presentar *La sospita* (Annex img. 74), on apareix una bella dama i com diuen a la revista, Ribera va tornar a fer gala del seu mestratge i del bon gust.

Romà Ribera, *Belleza i art*. 1899, Barcelona. *La Ilustración Artística* 16/10/1899, N.º 929. Fig. Exposició de Pedro Robira, 1899. Oli sobre llenç.

A *La Ilustración Artística*, trobem un comentari al quadre que va exposar l'artista, titulat *Belleza i art* (Annex img. 75), a l'exposició de Pedro Robira. Tornen a fer els mateixos

¹¹⁷ "En el parque, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 19/04/1897, N.º 799, p. 10.

¹¹⁸ "Noticias", *La Renaixença*, 9/07/1897, p. 4.

¹¹⁹ "Saló Parés, XV Exposición", *La Ilustración Artística*, 31/01/1898, N.º 840, p. 10.

comentaris fets anteriorment, al final diuen: <<[...] porque sobre las filigranas del color y la elegancia de la pintura, que armoniza con la fidelidad de la representación, se destaca la viveza, el sentimiento y ese sabor especial peculiar de las representaciones del arte español>>¹²⁰.

Romà Ribera, *Una aficionada d'antany*. 1900, Barcelona. Va figurar al Saló Robira. Oli sobre llenç.

A altre publicació de *La Ilustración Artística*, a l'apartat "Nuestros Grabados", parlen sobre una obra seva dita *Una aficionada d'antany* (Annex img. 76), que es trobava exposada al Saló Robira, <<Ocasiones tan repetidas se nos han ofrecido de ensalzar en este mismo lugar las obras del distinguido pintor catalán Sr. Ribera, que tan alto ha sostenido el pabellón del arte en nuestra querida Barcelona, que casi juzgamos ocioso encarecer las bellezas de la nueva obra de que hoy damos copia. Román Ribera ha alcanzado la categoría de maestro en su arte: sus

---

¹²⁰ "Belleza y Arte, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 16/10/1899, N.º 929, p. 10.

lienzos llevan el sello especial, elegantísimo y delicado, que es el distintivo de todos los que produce>>¹²¹.

A la revista *Álbum Salón*, trobem un escrit titulat “Bellas Artes”, signat per Francisco Casanovas, parlant sobre la celebració de la divuitena Exposició de Belles Arts, que organitzava anualment al seu Saló Juan Bautista Parés. Casanovas va afirmar que el conjunt responia al estat comercial de l’art, era secundària la satisfacció del triomf pel propi esforç, el que volien era vendre. Sobre Romà Ribera, Francisco Casanovas diu el següent: <<El maestro Román Ribera en su *Amanecer*, que es una repetición variada de sus famosas salidas de baile, halla la elegancia y distinción de siempre, mereciendo especial mención, como trozo magistralmente realizado, la figura del músico de la derecha, arrancada del natural>>¹²².

A *La Ilustración Artística*, a la secció de “Nuestros Grabados”, parlen sobre *Sortida del ball* (Annex img. 77) de Romà Ribera, exposada al Saló Parés, utilitzen les mateixes paraules per referir-se a l’artista, <<envidiables facultades y aptitudes>>. Diuen que amb aquesta obra veiem que no decau ni envelleix. << [...] y hoy como ayer merece el calificativo que se le asigna como uno de los más dignos representantes del arte español contemporáneo>>¹²³.

A *Álbum Salón*, trobem tres articles a diferents apartats on nombren a Romà Ribera. El primer de Francisco Casanovas, titulat “Bellas Artes”¹²⁴, a on comença tractant el tema de la dificultat pels artistes de mantenir-se’n constantment a una mateixa alçada. Sobre Ribera diu que a produït durant un llarg període, amb obres dignes del seu talent, amb qualitats d’execució, i diu que en aquell moment, el 1902, es revelava amb una nova impetuositat a les seves últimes obres. Aquestes es van exposar al Saló Robira i al Saló Parés, i Casanovas diu que van rebre alabances universals. Parla d’aquestes últimes obres com un reflex d’entusiasme de l’artista, d’espontaneïtat, de rejuveniment de les seves qualitats artístiques. Diu que sempre ha tingut bon gust i que utilitza una tècnica de mestre.

---

¹²¹ “Una aficionada de antaño, cuadro de Román Ribera”, *La Ilustración Artística*, 26/02/1900, N.º 948, p. 10.

¹²² “Bellas Artes”, *Álbum Salón*, 1/01/1901, p. 67.

¹²³ “Salida del baile, cuadro de Román Ribera”, *La Ilustración Artística* 29/07/1901, N.º 1.022, p. 10.

¹²⁴ CASANOVAS, Francisco, “Bellas Artes”, *Álbum Salón* 1/01/1902, p. 4.

Romà Ribera, *Pintor flamenc*. 1902, Barcelona. *Álbum Salón* 1/01/1902, p. 36. Va figurar al Salón Robira, 1902. Oli sobre llenç.

També Francisco Casanovas escriví altre article per la secció de "Bellas Artes"¹²⁵, de *Álbum Salón*. Parlà del *Pintor flamenc* (Annex img. 78), va dir que era un quadre preciós. Aquí a diferència de a *La Ilustración Artística*, es refereixen a Ribera com a pintor català, en canvi a l'altre revista sempre li nombren com a espanyol. Com sempre elogien les seves qualitats. D'aquesta obra diu Casanovas que la composició és senzilla, però bé disposada, amb un dibuix correcte i unes tonalitats harmòniques.

A *Álbum Salón*, Francisco Casanovas dedica un article pràcticament sencer a Romà Ribera per a l'apartat "Bellas Artes", comença així: <<Hablar de Román Ribera en estas páginas, tantas veces ilustradas por su talento [...]>>¹²⁶. Era habitual que parlessin de Ribera a aquesta revista com a d'altres de l'època. Continua dient: <<Toda obra del ilustre pintor catalán tiene el sello

¹²⁵ CASANOVAS, Francisco, "Bellas Artes", *Álbum Salón*, 1/01/1902, p. 31.

¹²⁶ CASANOVAS, Francisco, "Bellas Artes", *Álbum Salón*, 1/01/1903, p. 287.

peculiar de las personalidades que han logrado caracterizarse por alguna cualidad preeminente, y nada puede substraerse á ese sello, que en Ribera quiere decir distinción, corrección, maestría>>¹²⁷. Les obres de Ribera eren apreciades unànimement i això feia universal el renom de l'autor.

A *La Il·lustració Catalana*¹²⁸, a la secció “Belles Arts” parlen sobre un concurs a Barcelona convocat pel comerciant D. Joan Llusà i Puig, del qual Romà Ribera va formar part del jurat.

Romà Ribera, *En demanda d'hospitalitat*. 1889. *La Ilustración Artística* 21/12/1891, N.º 521, p. 812. Oli sobre llenç.

A *La Ilustración Artística*, a la secció “Nuestros grabados”, dediquen un comentari a l'obra *En demanda d'hospitalitat* (Annex img. 79), de Romà Ribera, parlen sobre l'accentuació de la seva personalitat reflectida a les obres amb el transcurs del temps, i la producció es va multiplicar. Continuant dient allò que habitualment deien, que la seva obra és pulcra, correcte, elegant,

---

¹²⁷ Ídem.

¹²⁸ “Belles Arts”, *La Il·lustració Catalana*, 26/07/1903, N.º 8, p.5.

sense caure en l'amanerament. Diuen que mereix els elogis que sempre ha rebut de part de la revista, ja que era laboriós, treballador. Acaben dient: <<[...] haber sostenido el buen concepto de arte moderno, sin renunciar á los cánones de la escuela en que siempre ha militado como inteligente y entusiasta campeón>>¹²⁹.

Romà Ribera, *La devota*. 1904, Barcelona. *Álbum Salón 1/01/1904*, p. 53. Va figurar a l'Exposició de don Pio Clos, 1904. Oli sobre llenç.

A la publicació de *Álbum Salón*¹³⁰, a la pàgina 53, trobem una reproducció d'una obra de Romà Ribera, titulada *La devota* (Annex img. 80), a la següent pàgina, la 54, Francisco Casanovas dedica a l'apartat "Bellas Artes" un comentari a aquesta pintura. Elogia l'art de Ribera, el domini del pinzell per a donar l'encant al seu realisme que Casanovas defineix com realisme culte i senyorial.

---

¹²⁹ "En demanda de hospitalidad, cuadro de Román Ribera", *La Ilustración Artística*, 9/11/1903, N.º 1.141, p. 10.

¹³⁰ CASANOVAS, Francisco, "Bellas Artes", *Álbum Salón*, 1/01/1904, p. 53 i 54.

Romà Ribera, *Trobada dubtosa o Epíleg d'un ball de màscares*. (1891). *Álbum Salón* 1/01/1905, p. 22. Oli sobre tela, 59 x 79 cm. MNAC.

A *Álbum Salón*¹³¹, a la pàg. 20, en l'apartat "Bellas Artes" Francisco Casanovas escriu sobre el Carnaval. Romà Ribera va realitzar l'obra *Trobada dubtosa* (Annex img. 81), obra reproduïda a la pàg. 22. Casanovas explica que aquesta obra planteja dubtes sobre allò succeït a l'escena representada. Els personatges tenen una actitud natural, l'assumpte diu que és bell, els detalls estan acabats amb perfecció i la llum grisa de la matinada embolcalla tot. Diu Casanovas que aquesta obra és de les que majoritàriament caracteritzen les qualitats peculiars de Ribera.

A altre publicació de *Álbum Salón*¹³², al igual que l'anterior de l'any 1905, a la secció "Bellas Artes", Francisco Casanovas parla sobre el talent innat de Ribera, el compara amb els autors clàssics per fer una obra d'art amb coses lleugeres. Parla de l'obra *Mascarita* (Annex img. 82),

---

¹³¹ CASANOVAS, Francisco, "Bellas Artes", *Álbum Salón*, 1/01/1905, p. 20 i 22.

¹³² CASANOVAS, Francisco, "Bellas Artes", *Álbum Salón*, 1905, p. 35.

diu que reuneix tots els requisits d'una petita joia artística, diu que els traços són sobris, tenen cos, relleu, veritat i bellesa.

A *La Il·lustració Catalana*¹³³, trobem unes línies dedicades a l'obra *Un deixeble de Teniers* (Annex img. 83), de Romà Ribera. Al igual que a les altres publicacions on es parla de l'artista, elogien i reconeixen el mèrit del seu talent. D'aquesta pintura diuen que era d'un atractiu notable, per l'assumpte, per aquell punt de distinció i l'elegància.

Romà Ribera, *Admirant l'obra*. 1903, Barcelona. *La Il·lustración Artística* 16/10/1905, N.º 1.242, p. 1. Va figurar al Salón Parés, el 1903 i 1906. Oli sobre llenç.

A *La Il·lustración Artística*¹³⁴, trobem l'obra *Admirant l'obra* (Annex, img. 84). Diuen que Romà Ribera no envelleix ni decau, que continua esforçant-se per vèncer les dificultats de la línia i el color, continua demostrant el domini de la paleta, del traç, la distinció i el bon gust.

A *La Il·lustració Catalana*¹³⁵, hi ha un article que tracta l'onzena Exposició de la Sala Parés, de la Societat Artística i Literària de Catalunya. El lloc central de la Sala estava ocupat per en Romà Ribera, amb *Un pintor del Segle XVII* (Annex, img. 85), de l'obra diuen que es caracteritza per la finor de les tintes tan peculiars i agradables.

¹³³ "Belles Arts", *La Il·lustració Catalana*, 28/05/1905, N.º 104, p. 13.

¹³⁴ "Admirando la obra, cuadro de Román Ribera", *La Il·lustración Artística*, 16/10/1905, N.º 1.242, p. 1.

¹³⁵ "Belles Arts", *La Il·lustració Catalana*, 22/01/1911, N.º 398, p. 10.

Romà Ribera, *Un tambor d'antany o Tambor flamenc*. 1891, Barcelona. *La hormiga de oro, Ilustración Católica con censura eclesiástica* 13/06/1935, p.5. (Propietat de D. Jorge de Maldá).

Oli sobre llenç, 122 x 100 cm.

A la revista *La hormiga de oro, Ilustración Católica con censura eclesiástica*, el 13/06/1935, trobem una reproducció de l'obra *Un tambor d'antany* (Annex, img. 86), acompanyada de la notícia de mort de Romà Ribera, diu així: << [...] eminente pintor Román Ribera, fallecido recientemente en la miseria, en una clínica de Barcelona>>¹³⁶.

---

¹³⁶ "Bellas Artes", *La hormiga de oro, Ilustración Católica con censura eclesiástica*, 13/06/1935, Nº. 24, p. 5.

6. Conclusions

Romà Ribera és un dels pintors més representatius de la pintura de gènere dins del panorama pictòric català de la segona meitat del segle XIX. El més interessant de la seva producció està en les figures femenines i a les escenes de carrer com les sortides de ball. El seu valor radica en la captació d'un moment determinat de la realitat i en la plasmació d'un ambient característic, sense excloure les seves qualitats de dibuix i colorit. La seva pintura està situada dins de la pintura de gènere o l'anecdotesme, era una tendència que representava allò que els envoltava, un fragment de la realitat i va donar-se en aquell moment. Sorgeix del realisme, gràcies a Pere Borrell del Caso, qui va decantar-se per l'estudi de la realitat i va ser el professor de pintura de Ribera. A l'època donaven més importància al tema que a la tècnica i les escoles es diferenciaven segons el tema i la tècnica, l'escola de Borrell treballava el naturalisme. Segons Francesc Fontbona¹³⁷, Romà Ribera està dins del continuisme. L'escola realista vuitcentista continuava amb plena força, però sense experimentar canvis. Fontbona aclareix que és una confusió fàcil pensar que Ribera està dins del Modernisme, a causa del moment d'èxit al que es trobaven els artistes que treballaven la pintura de gènere. Ribera no pertany al Modernisme, però a la dècada dels anys '80, quan sorgeix la pintura de gènere, sí que era innovadora ja que va trencar amb el Romanticisme i la pintura de història, amb la qual ja no gaudien ni el públic nou ni els artistes innovadors. Maragall¹³⁸ diu que Ribera va formar part de l'obertura cap als artistes joves. Ja entrat el segle XX la pintura de gènere continuava sent reclamada pel públic més conservador¹³⁹.

Romà Ribera pintava a la classe social protagonista de l'època, la burgesia, era la clientela de Ribera i d'altres artistes, que van optar per ajustar-se al gust d'aquesta encara que sempre dins de la modernitat. Les obres de Ribera són un testimoni de la societat i de la situació de Barcelona en aquella època. La hipòtesi plantejada a la introducció, sobre si Ribera va deixar de pintar la vida urbana per a representar a la burgesia amb intenció de vendre, queda confirmada per Fontbona i Mercè Amor, però el més interessant és la carta que recullen aquests autors, un testimoni directe de Ribera, que l'envia al seu mestre Borrell. Explica el mateix Ribera que s'ha de sotmetre al gust de la demanda, ja que la seva clientela, la burgesia, volia veure's reflectida a les obres, per decorar després els seus salons. Va viatjar a Roma, a

---

¹³⁷ FONTBONA, Francesc, *Las claves del arte modernista: Cómo identificarlo*. Barcelona: Editorial Planeta. 1992, (1988: Ed. Ariel), p. 46 i 47.

¹³⁸ MARAGALL, Joan- A., *Història de la Sala Parés*. Barcelona: Editorial Selecta. (1975), p. 28.

¹³⁹ FONTBONA, Francesc, *Las claves del arte modernista: Cómo identificarlo*. Op. Cit., p. 47.

Paris, a Londres i Madrid, motivat pel mateix motiu, per a donar-se a conèixer i poder vendre les seves obres. No es va deixar influenciar per l'amanerament de l'escola espanyola de Roma, tampoc per l'impressionisme a París, però en canvi al final de la seva vida es va decantar per representar escenes flamenques del segle XVII, sense detalls, gairebé sense qualitat artística, ja no compraven les seves obres. Va començar la seva carrera artística representant la vida urbana parisenc, els obrers, accidents del carrer, etc., però aviat el va influenciar el marxant francès Goupil, que coneixia el mercat però no recolzava les últimes corrents artístiques, sinó que va aconsellar a Ribera que treballés atenint-se al gust dels clients. Encara que a Barcelona, a diferència de la resta d'Europa, no van haver marxants d'art que marquessin un estil fins el segle XX. Però Ribera va conèixer a Roma a aquest marxant que li va influenciar. A Barcelona l'estil va ser marcat pel gust burgès. A partir d'aquí Ribera va començar a tractar els temes de les entrades i sortides de la classe benestant, a les dones boniques i elegants i escenes a interiors luxosos. Altre motiu en el canvi de la temàtica a les obres de Ribera, que al principi pintava escenes de la vida urbana de Paris, és que l'artista es va sentir atret pel colorisme, volia emprar tons més delicats, i va retratar a la dona parisenc. La temàtica a la producció de Ribera la trobo bastant variada, ja que representa a les dues classes socials, a grups de persones, retrats i activitats diverses. Cada obra té un caràcter concret i determinat.

El Modernisme va ser conseqüència de la Segona Revolució Industrial, i va ser un estil urbà i burgès. El Modernisme català va ser un moviment politicocultural que volia transformar la societat catalana. A final del XIX i principi del XX, van lluitar per aconseguir una cultura moderna i nacional, va ser un moviment molt eclèctic. A Catalunya el que es va començar a anomenar Modernisme, eren les arts més noves, era l'art més semblant a les tendències més modernes aparegudes a Europa, això significa que era modernista un pintor que s'acostés al simbolisme, com a l'impressionisme o al naturalisme. A Catalunya, en especial a Barcelona, adquireix una personalitat pròpia i diferenciada. Aquí es tractava de recuperar la cultura catalana i modernitzar el país. En quant a la pintura, va deixar de dependre dels encàrrecs de l'església i de la monarquia i van poder trencar amb les regles acadèmiques, això va ajudar a que avancés l'art català, els artistes van ser més lliures alhora de crear, utilitzant noves tècniques, noves composicions i plasman nous temes, menys grandiloqüents però més sentits, detallistes i espontanis, van seguir les tendències que volien, les quals eren innovadores i modernes, volien completar la creativitat iniciada a la Renaixença i la societat catalana volia reafirmar la seva modernitat transformant-se.

Volien modernitzar la cultura, el país i recuperar la cultura catalana. Hi havia revistes i diaris que s'ocupaven de divulgar aquesta cultura, els ciutadans tenien al seu abast la informació sobre tot el que estava succeint. Això va facilitar als artistes donar a conèixer les seves creacions. A Barcelona els mateixos artistes es van agrupar formant petits grups segons els estils o ideologies. També van poder comptar amb les sales, salons, i centres d'art per a exposar i vendre les obres i amb les revistes i diaris per a promocionar-se.

Però com ha sigut habitual al llarg de la Història de l'Art, alguns artistes, com Santiago Rusiñol o l'escriptor Narcís Oller, es queixaven de la manca de cultura artística o estètica de la principal clientela, que era la burgesia, i en conseqüència, de la dificultat de progressar en el terreny artístic, ja que eren els burgesos els que possibilitaven que continués l'activitat artística . Encara que com és habitual, els artistes pintaven segons les seves inquietuds estètiques alhora que es regien a les demandes .

Les publicacions a les revistes de l'època, a part de les cartes de Ribera, les trobo les fonts més interessants. A les revistes trobem dades específiques i properes sobre les obres de Ribera i la seva personalitat. Antonio García Llansó, va ser un crític coetani a Romà Ribera, les seves crítiques són emotives, va veure de prop a l'artista i a les seves obres. Escrivia per a *La Ilustración Artística*. Va descriure a Ribera com a jovial, amb una fisonomia de trets pronunciats, explica que els seus moviments eren una mica bruscos i desmanegats a causa de la seva alçada. Diu que en canvi les seves obres eren elegants, delicades, transmetien finesa, correcció i ingeni. Descriu la seva mirada com a penetrant, observadora, disposada a captar escenes i representar-les. Un altre crític coetani a Ribera va ser, J. Yxart. Deia a un dels seus articles que Ribera a l'Exposició de París de 1878, anava pel seu camí, serenament, sense preocupar-se de ningú ni de res. A les revistes de l'època consideraven que Ribera tenia un estil personal, característic, i que algunes obres estaven ajustades a la dita tònica modernista. També diuen que era un artista català empelt de parisenc i que no va recórrer a costums ni fonts de temps llunyans amb ideals antics. Però sabem que al final de la seva vida sí es va decantar per copiar làmines d'obres de pintors de Flandes del segle XVII, però va ser durant una curta etapa.

Romà Ribera i Cirera va ser un artista compromès amb ell mateix, amb allò que feia, pintar, i va aconseguir que tant els crítics de l'època, com els jurats de les exposicions i la clientela, gaudissin i valoressin la seva feina. La seva pintura sempre va ser catalogada d'elegant, correcta en composicions i línia, amb unes gammes de colors rics, minuciosa, com deien a les

crítiques va ser l'exemple d'un mestre. A diferència de molts artistes, Ribera va ser un privilegiat perquè va poder viure d'allò que li agradava fer i tenia qualitats. Va guanyar diversos premis i medalles, va ser jurat d'algunes exposicions, i va participar a les exposicions més importants de l'època, tant a Catalunya com a Europa.

Trobo admirable la tècnica de Romà Ribera, la qualitat de les seves pintures, la seva pinzellada a vegades minuciosa i detallista i altres vaporosa i ampla. M'agrada el seu detallisme i el fet que captés petits moments, escenes concretes de fets que van succeir a finals del segle XIX i principis del XX a Barcelona. A través de les pintures de Romà Ribera, podem captar l'atmosfera de luxe i artifici que regnava llavors a la ciutat de Barcelona. Encara que no hem d'oblidar que també estava plena de fàbriques i fum, a més del gran contrast entre les persones burgeses i les de classe obrera. Les seves obres estan disperses en col·leccions particulars, és molt difícil obtenir dades d'elles i poder localitzar-les en la seva totalitat, però va produir un gran nombre d'obres.

Romà Ribera va tenir els seus moments bons i dolents però va gaudir de ser valorat i reclamat en l'època. Les seves obres més conegudes tracten les activitats que estaven de moda entre la classe alta de la seva època. Però sempre hem de procurar veure més enllà, intentar entendre l'ànima de l'artista.

7. Annex

1. Romà Ribera, *Saltimbanquis en dia de neu*. 1873, Roma. Adquirit pel marxant Goupil. Oli sobre llenç.

2. Romà Ribera, *Sortida del ball*.

3. Romà Ribera, *Pintor de natura morta*. Oli sobre tela, 75 x 95 cm. Signat (angle inf. esq.) FONTBONA, Francesc, *Dos mestres i els seus deixebles, Antoni Caba i Pere Borrell del Caso*. Barcelona: Sala d'Art Artur Ramon, 1991, p.32.

4. Romà Ribera, *Sortida del ball*. Oli sobre tela, 59,5 x 38,5 cm. Signat (angle inf. esq.)
FONTBONA, Francesc, *Dos mestres i els seus deixebles, Antoni Caba i Pere Borrell del Caso*.
Barcelona: Sala d'Art Artur Ramon, 1991, p.34.

5. Romà Ribera, *Després del ball*. FONTBONA, Francesc, *Dos mestres i els seus deixebles*, Antoni Caba i Pere Borrell del Caso. Barcelona: Sala d'Art Artur Ramon, 1991, p.36.

6. Romà Ribera, *Saltimbanquis en dia de neu*. 1873, Roma. Adquirit pel marxant Goupil. Oli sobre llenç.

7. Romà Ribera, *L'esmorzar dels obrers*. 1877, París.

8. Romà Ribera, *La venedora de gallines*. 1877, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878. Oli sobre llenç.

9. Romà Ribera, *L'accident*. 1877, París.

10. Romà Ribera, *Sortida del ball*.

11. Romà Ribera, *Café ambulant*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal Internacional de París. Oli sobre llenç.

12. Romà Ribera, *Café concert*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal Internacional de París. Oli sobre llenç.

13. Romà Ribera, *La venedora de gallines*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal Internacional de París. Oli sobre llenç.

14. Romà Ribera, *Un bevedor flamenc*. 1881. Va figurar a l'Exposició de Belles Arts de Madrid.

15. Romà Ribera, *D'un cop d'ull*. 1885, Barcelona. *La Ilustración Artística* 25/05/1885, N.º 178, p. 166. Oli sobre llenç, 48 x 33 cm. Va figurar a l'Exposició del Centre d'Aquarel·listes. Va

figurar a l'Exposició Universal de Barcelona, 1888. Fig. a l'Exposició Maestros de la Pintura Catalana, Sala Parés, nov. 1957.

16. Romà Ribera, *A la llotja*. 1894, Barcelona. Oli sobre llenç.

17. Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1894. Oli.

18. Romà Ribera, *A l'alba*. 1894, Barcelona. Oli sobre llenç. Va figurar a l'Exposició de Belles Arts de Barcelona, 1894, núm. 131. Preu 4.000 ptas.

19. Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1894. Oli.

20. Romà Ribera, *Sortida d'un ball*. 1884.

21. Romà Ribera, *El debut d'un model*. 1887.

22. Romà Ribera, *La cita*. 1893.

23. Romà Ribera, *De soirée*. 1894, Barcelona. *Álbum Salón 1/01/1904*, p. 179. Va figurar a l'Exposició Parés, 1894. Oli sobre llenç, 38 x 78 cm. MNAC.

24. Romà Ribera, *El ram beneit*. 1895.

25. Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1896.

26. Romà Ribera, *Mercader de teles*. 1909.

27. Romà Ribera, *Saltimbanquis en dia de neu*. 1873,

28. Romà Ribera, *El cafè concert*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París. Oli sobre llenç.

29. Romà Ribera, *El cafè ambulat*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

30. Romà Ribera, *La venedora de gallines*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

31. Romà Ribera, *Teatre d'aldea*. 1878, París. Oli sobre llenç.

32. Romà Ribera, *L'esmorzar dels obrers*. 1877, París.

33. Romà Ribera, *Art a la crisi*. 1873, Roma. Oli sobre llenç.

34. Romà Ribera, *L'accident*. 1877.

35. Romà Ribera, *Retrat d'Anna Solà i Fabra*. 1893, Barcelona. MNAC. Oli sobre llenç. 109 x 56 cm.

36. Romà Ribera, *A les carreres*. 1895, Barcelona. Oli sobre llenç.

37. Romà Ribera, *Als Pirineus*. 1899, Barcelona. Oli sobre llenç.

38. Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1888.

39. Romà Ribera, *Contratemps del carnaval*. 1891, Barcelona. (Propietat de D. Adolfo Solá). Oli sobre llenç.

40. Romà Ribera, *Epíleg d'un ball de màscares*. 1891, Barcelona. *La Ilustración Artística* N.º 521. Oli sobre llenç, 95x 115 cm.

41. Romà Ribera, *Un bevedor flamenc*. 1881, Barcelona. Va figurar a l'Exposició de Bellas Artes de Madrid, 1881, núm. 585. Oli sobre llenç, 35 x 28 cm.

42. Romà Ribera, *Paisatge*. 1916, Barcelona. *La Ilustración Artística* 16/10/1916, N.º 1.816, p. 668. Fig. Salón Parés. (Homenatge a la memòria de la pintora Pepita Texidor). (Fot. de F. Serra). Estudi a l'oli.

43. Romà Ribera, *De nit*. 1894.

44. Romà Ribera, *El racó favorit*. *Álbum Salón* 1/03/1899. Va figurar a l'Exposició Robira, 1899. Oli sobre llenç.

45. Romà Ribera, *Pintura*.

46. Romà Ribera, *Senyora sortint d'una festa*. 1901, Barcelona. Oli sobre llenç.

47. Romà Ribera, *Sortida de ball*.

48. Romà Ribera, *Dama posant*. 1903, Barcelona. Oli sobre llenç.

49. Romà Ribera, *D'un cop d'ull*. 1885, Barcelona. *La Ilustración Artística* 25/05/1885, N.º 178, p. 166. Oli sobre llenç, 48 x 33 cm. Va figurar a l'Exposició del Centre d'Aquarel·listes. Va figurar a l'Exposició Universal de Barcelona, 1888. Fig. a l'Exposició Maestros de la Pintura Catalana, Sala Parés, nov. 1957.

50. Romà Ribera, *Violetes*. 1886.

51. Romà Ribera, *L'Art a la crisi*. 1877.

52. Romà Ribera, *L'accident*. 1877.

53. Romà Ribera, *El cafè concert*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

54. Romà Ribera, *L'esmorzar dels obrers*. 1877, París.

55. Romà Ribera, *Viatgers al cotxe*. 1878.

56. Romà Ribera, *La sortida de Ball*.

57. Romà Ribera, *D'un cop d'ull*. 1885, Barcelona. *La Il·lustración Artística* 25/05/1885, N.º 178, p. 166. Oli sobre llenç, 48 x 33 cm. Va figurar a l'Exposició del Centre d'Aquarel·listes. Va figurar a l'Exposició Universal de Barcelona, 1888. Fig. a l'Exposició Maestros de la Pintura Catalana, Sala Parés, nov. 1957.

58. Romà Ribera, *El cafè concert*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

59. Romà Ribera, *El cafè ambulant*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

60. Romà Ribera, *La venedora de gallines*. 1878, París. Va figurar a l'Exposició Universal de París, 1878.

61. Romà Ribera, *La sortida del Ball*. 1878.

62. Romà Ribera, *Ordenança*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 9/05/1892, N.º 541, p. 293. Oli sobre llenç.

63. Romà Ribera, *Abans del ball*. 1892, Barcelona. Oli sobre llenç.

64. Romà Ribera, *Un concert*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística*, 2/01/1893, N.º 575, p. 13. Oli sobre llenç.

65. Romà Ribera, *Al ball*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 24/04/1893, N.º 591. Va figurar a l'Exposició Parés, 1892. Oli sobre llenç.

66. Romà Ribera, *Incògnita i Innocència*. 1893, Barcelona.

67. Romà Ribera, *Després del ball*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 19/06/1893, N.º 599, p. 3 o 395 (Exposició Parés). Oli sobre llenç.

68. Romà Ribera, *A la llotja*. 1894, Barcelona. *La Ilustración Artística*, Barcelona 1/01/1894, Nº627, p.7 (gravat reproduït per Angerer, de Viena). Oli sobre llenç.

69. Romà Ribera, *A l'aixecar-se*. 1894, Barcelona. *Álbum Salón 1/01/1904*, p. 179. Va figurar a l'Exposició Parés, 1894. Oli sobre llenç, 38 x 78 cm. MNAC.

70. Romà Ribera, *Senda de flors*. 1894. Catàleg de Romà Ribera de l'Institut Amatller d'Art Hispànic.

71. Romà Ribera, *Sortida de ball*. 1895.

72. Romà Ribera, *A les carreres*. 1895, Barcelona. Oli sobre llenç.

73. Romà Ribera, *Al parc*. 1897, Barcelona. Va figurar al Salón Parés, 1897. Oli sobre llenç.

74. Romà Ribera, *La sospita*. 1898, Barcelona.

75. Romà Ribera, *Bellesa i art*. 1899, Barcelona. *La Ilustración Artística* 16/10/1899, N.º 929.

Fig. Exposició de Pedro Robira, 1899. Oli sobre llenç.

76. Romà Ribera, *Una aficionada d'antany*. 1900, Barcelona. Va figurar al Saló Robira. Oli sobre llenç.

77. Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1901, Barcelona.

78. Romà Ribera, *Pintor flamenc*. 1902, Barcelona. *Àlbum Saló*n 1/01/1902, p. 36. Va figurar al Salón Robira, 1902. Oli sobre llenç.

79. Romà Ribera, *En demanda d'hospitalitat*. 1889. *La Ilustración Artística* 21/12/1891, N.º 521, p. 812. Oli sobre llenç.

80. Romà Ribera, *La devota*. 1904, Barcelona. *Àlbum Saló 1/01/1904*, p. 53. Va figurar a l'Exposició de don Pio Clos, 1904. Oli sobre llenç.

81. Romà Ribera, *Trobadà dubtosa o Epilèg d'un ball de màscares*. (1891). *Àlbum Saló*n 1/01/1905, p. 22. Oli sobre tela, 59 x 79 cm. MNAC.

82. Romà Ribera, *Mascarita*. *Àlbum Saló*n 1905, p. 35.

83. Romà Ribera, *Un deixeble de Teniers*. *Il·lustració Catalana* 28/05/1905, N.º 104, p. 13.

84. Romà Ribera, *Admirant l'obra*. 1903, Barcelona. *La Ilustración Artística* 16/10/1905, N.º 1.242, p. 1. Va figurar al Saló Parés, el 1903 i 1906. Oli sobre llenç.

85. Romà Ribera, *Un pintor del Segle XVII*. *Il·lustració Catalana* 22/01/1911, N.º 398, p. 10 .

86. Romà Ribera, *Un tambor d'antany o Tambor flamenc*. 1891, Barcelona. *La hormiga de oro*, *Ilustración Católica con censura eclesiàstica* 13/06/1935, p.5. (Propietat de D. Jorge de Maldà). Oli sobre llenç, 122 x 100 cm.

7.1. Obres de Romà Ribera no citades a l'estudi

Romà Ribera, *El pintor*.

Romà Ribera, *Estudi per a un quadre*. *La Il·lustració artística* 1/1/1901, p.70.

Romà Ribera, *A la cambra de banderes*. 1901, Barcelona. *Àlbum Saló 1/01/1901*, p. 23. Fig. Saló Robira, 1901. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Lo millor de la bodega*. *La Ilustración Artística* 13/09/1897, N.º 820, p. 596. Va figurar al Salón Parés. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Bevedors de Cervesa*. 1902, Barcelona. *Álbum Salón 1/01/1902*, p.20. (Fot. De J. Laurent i C.ª). Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Sortida de ball o Sortida del Liceu*. 1894, Barcelona. *Álbum Salón 1/03/1899*, p. 276, (Fot. Pauli y Bartrina). Oli sobre llenç, 113 x 65 cm.

Romà Ribera, *Taller ambulat*. 1897, Barcelona. *Álbum Salón* 1/08/1898. Oli sobre llenç, 41 x 18 cm.

Romà Ribera, *Estudi*. 1892, Barcelona. *La Ilustración Artística* 8/02/1892, N.º 528, p.82. Dibuix al llapis sobre paper.

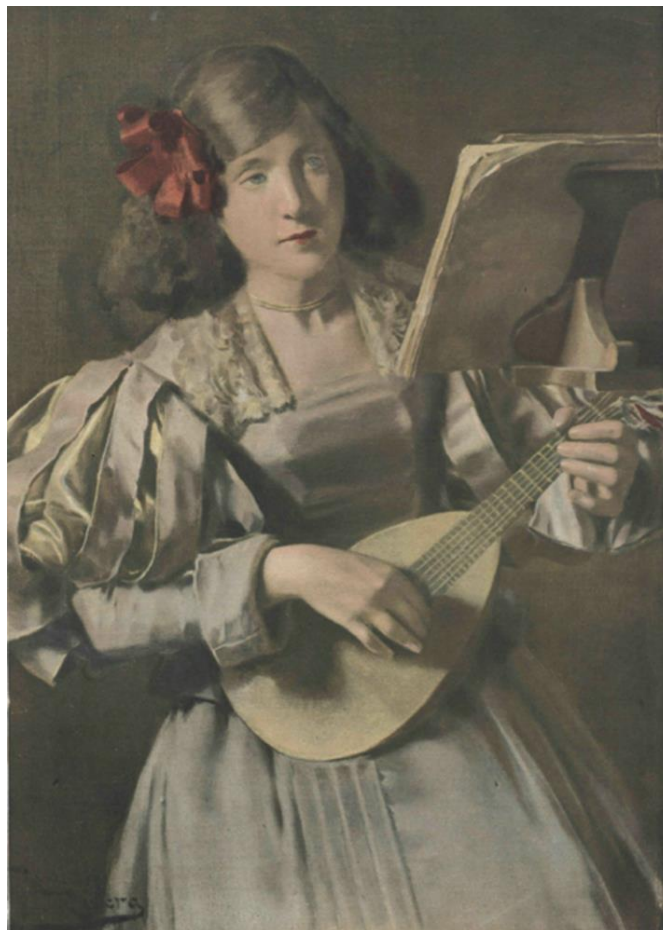
Romà Ribera, *Partida obstinada*. 15/10/1900.

Romà Ribera, *A les màscares*. 1892. *La Ilustración Artística* 29/08/1892, N.º 557. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Els vapors del Champagne*. 1905, Barcelona. *Álbum Salón 1/01/1905*, p. 21. Va figurar a l'Exposició Miralles, 1905. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Sense títol*. *Álbum Salón 1/01/1905*, p. 145. Va figurar a l'Exposició Miralles. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Dama posant*. 1903, Barcelona. *Álbum Salón* 1/01/1903. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Nena al temple*. 1906, Barcelona. *Álbum Salón 1/01/1906*. Va figurar a l'Exposició de D. Pio Clos, 1906. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, Sense títol. *Àlbum Saló* 1905, p. 34. Va figurar a l'Exposició Miralles.

Romà Ribera, *Partida obstinada*. *Álbum Salón* 1907, p. 40. Va figurar a l'Exposició Miralles. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Dama amb capa blava*. 1901, Barcelona. *Álbum Salón* 1/01/1901, p. 111. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Noia llegint*. 1905, Barcelona. *Álbum Salón 1905*, p. 117. Va figurar a l'Exposició de don Pío Clos. Oli sobre llenç

Romà Ribera, *El recurs en campanya*. Àlbum Saló 1/03/1899.

Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1897, Barcelona. Àlbum Saló 16/01/1898. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Una sortida de ball o Després del ball*. 1891, Barcelona. *La Il·lustració Catalana*, 1891, Tom XII, p. 57 (Propietat de D. Enrique Carbó). Oli sobre llenç.

(És l'obra anterior però aquesta imatge és en color)

Romà Ribera, *Mimí. Mascarita*. 1912, Barcelona. *La Ilustración Artística* 4/11/1912. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Va ser-hi a Flandes*. 1902, Barcelona. *La Ilustración Artística* 5/01/1903, p. 33. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Lliçó de ball*. 1913, Barcelona. *La Ilustración Artística* 5/01/1914, N.º 1.671.

Romà Ribera, *Un parèntesi*. 1891. *La Ilustración Artística* 7/12/1903, (Fot. de J. Martí).

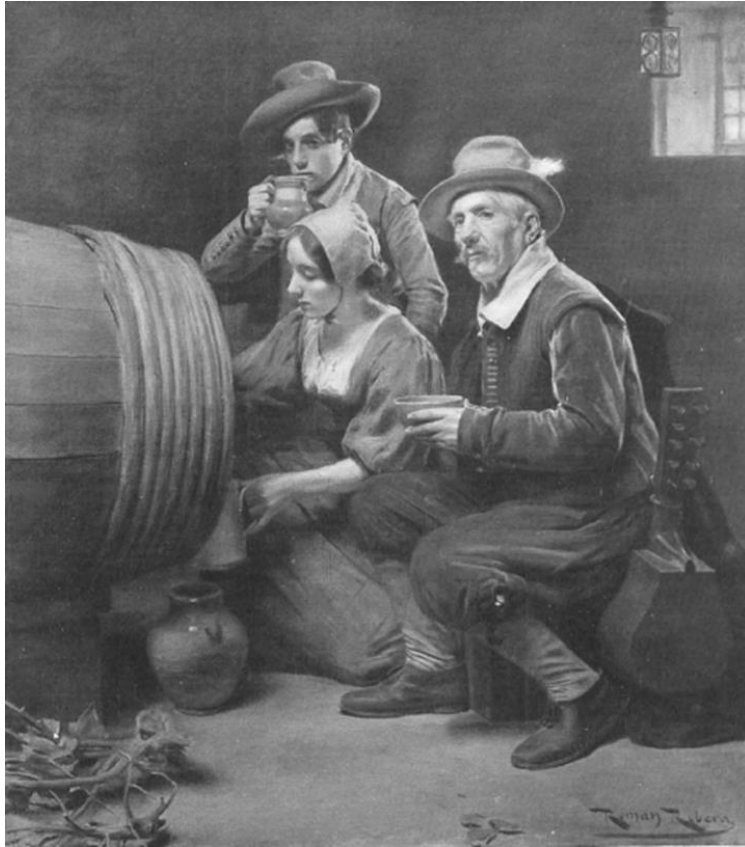
Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1907, Barcelona. *La Ilustración Artística* 11/02/1907. Va figurar al Saló Miralles, 1907. Oli sobre llenç, 58 x 81 cm.

Romà Ribera, *A la botiga de l'armer*. 1914, Barcelona. *La Ilustración Artística* 13/04/1914. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Lliçó de mandolina*. *La Ilustración Artística* 14/07/1913, N.º 1.646, (Galeria Robira).

Romà Ribera, *A la bodega*. 1912, Barcelona. *La Ilustración Artística* 18/03/1912. Va figurar al Saló Robira. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Concert íntim*. 1911, Barcelona. *La Ilustración Artística* 20/11/1911. Va figurar al Saló Parés, 1911. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *La lectura predilecta*. *La Il·lustració Catalana* 3/01/1904, p.8. Va figurar a la Sala Parés.

Romà Ribera, *Músic de carrer*. *La Il·lustració Catalana* 5/01/1913, p.22.

Romà Ribera, *Una partida compromesa*. 1891. *La Ilustración Artística*, N.9521, p. 7, (Propietat de D. Manuel de Camps).

Romà Ribera, *Cavallers jugant a cartes*. Oli sobre llenç, 66 x 80 cm.

Romà Ribera, *La visita*. 1890, Barcelona. *La Ilustración Artística*, N.º 521, p. 10, (Propietat de D. Federico Marcet). Va figurar a l'Exposició de Bellas Artes, 1891. Fig. a l'Exposició de la Sala Parés, 1971-72. Oli sobre llenç, 95 x 55 cm.

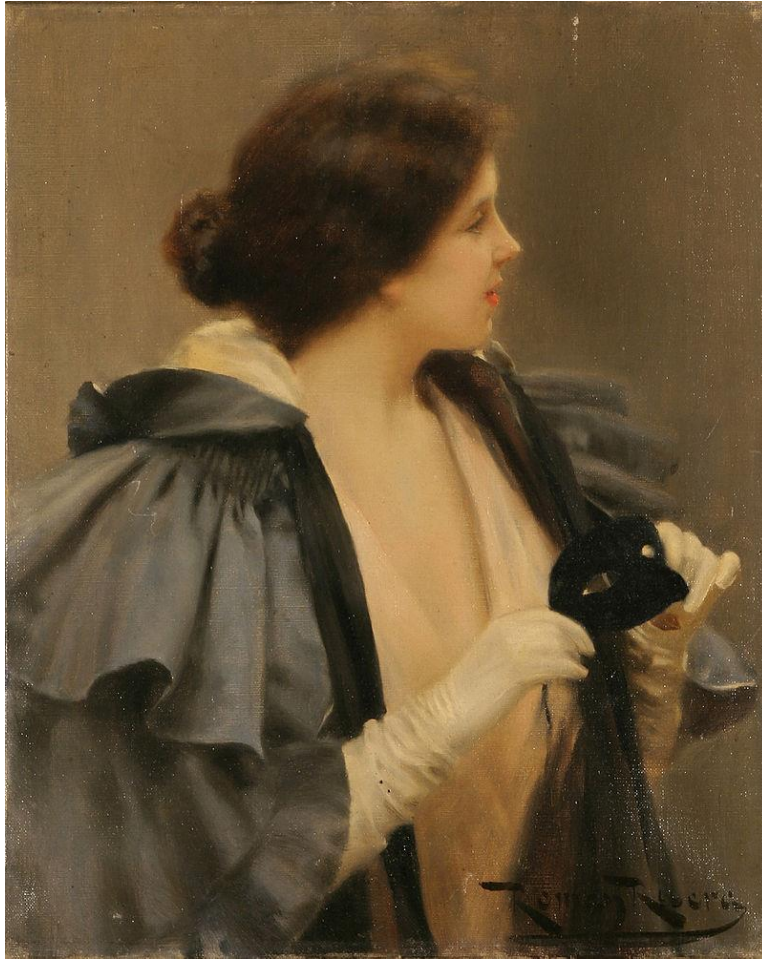

Romà Ribera, *Preparant-se pel ball*. Pluma y Lapiz 1901, p.7.

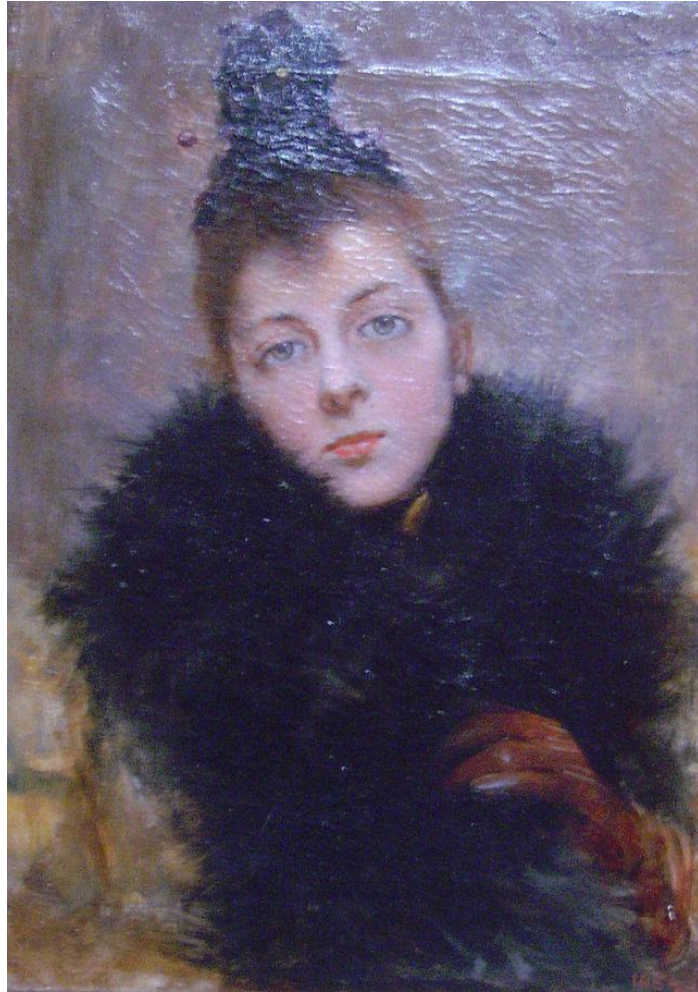

Romà Ribera, *Fragment d'un quadre. Pluma y Lapiz*, N.º 28, p.331.

Romà Ribera, *Dona amb antifaç*. Museu de Belles Arts de Girona. Oli sobre llenç, 40 x 33 cm.

Romà Ribera, *Retrat de senyora*. Biblioteca-Museu de Victor Balaguer a Vilanova i la Geltrú. Oli,
27 x 40 cm.

Romà Ribera, *Dona en vestit de nit*. 1893, Barcelona. Oli sobre fusta, 40 x 29 cm. MNAC.

Romà Ribera, *Sortida del Liceu*. 1914, Barcelona. Oli sobre llenç.

Romà Ribera, *Sortint per a la boda*.

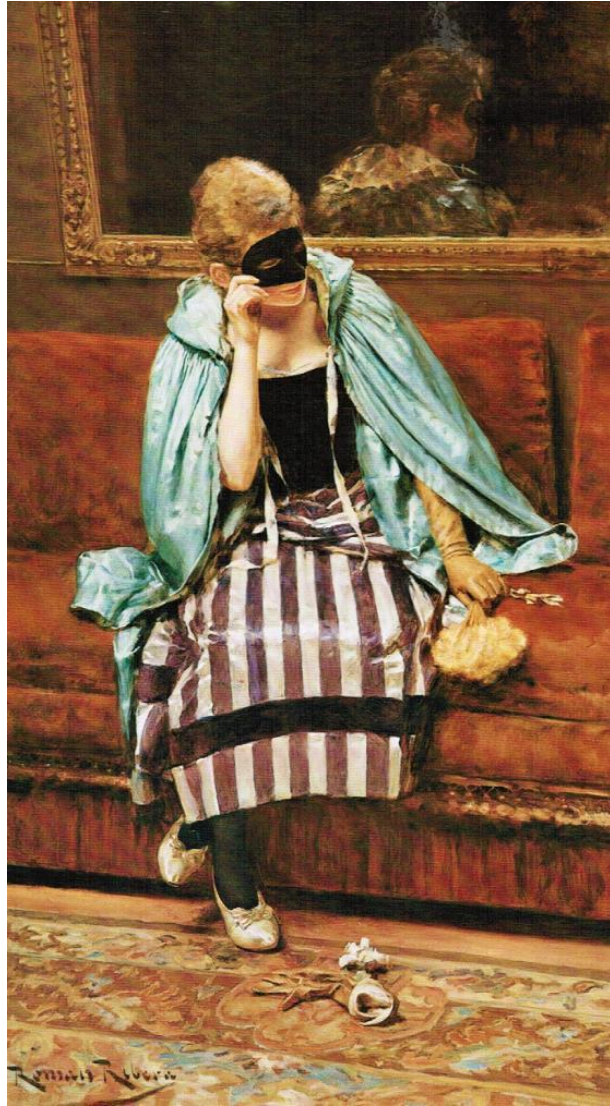
Romà Ribera, *Anar a la boda*. Oli, 53,8 x 38 cm.

Romà Ribera, *Sortida del ball*. 1913, Barcelona. Museu de Montserrat.

Romà Ribera, *Noia amb abric de solapes de pell*.

Romà Ribera, *Moment de descans*.

Romà Ribera, *La sortida del teatre*.

Romà Ribera, *Cavaller a casa del ferrer*. Oli sobre llenç

8. Bibliografia

- *Catálogo de la segunda Exposición general de bellas artes, 1894*. Ayuntamiento Constitucional de Barcelona.
- FONTBONA, Francesc, "Pere Borrell del Caso (1835- 1910) y el inventario de sus pinturas". *D'Art*, 1973: Núm.: 2., p. 1-16.
- GARRUT, Josep María, *Dos siglos de pintura catalana*. Madrid: Ibérico Europea de Ediciones, 1974.
- FONTBONA, Francesc. *La Crisi del modernisme artístic*. Ed. Curial, Barcelona, 1975.
- MARAGALL, Joan- A., *Història de la Sala Parés*. Barcelona: Editorial Selecta. (1975).
- CASCANTE, Gomis, María Asunción, "Romà Ribera i Cirera". *D'Art*, 1977: Núm.:3-4., p. 1-16.
- FONTBONA, Francesc, *Historia de l'art català*. Barcelona: Edicions 62, 1983.
- FLAQUER I REVAUD, Silvia; PAGÈS I GILIBETS, M.ª Teresa, *Inventari d'artistes catalans que participaren als salons de París fins l'any 1914*. Diputació de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1986.
- AMOR, Sagués, Mercè, *Álbum Salón, 1899- 1903, La imagen de la mujer en la pintura burguesa catalana de finales del S. XIX y principios del XX*. Departamento de Historia del Arte, Facultad de Geografía e Historia, Universidad de Barcelona 1987. Tesis dirigida per la Dra. Mireia Freixa.
- FONTBONA, Francesc, *Dos mestres i els seus deixebles, Antoni Caba i Pere Borrell del Caso*. Barcelona: Sala d'Art Artur Ramon, 1991.
- FONTBONA, Francesc, *Las claves del arte modernista: Cómo identificarlo*. Barcelona: Editorial Planeta. 1992, (1988: Ed. Ariel).
- MARÍN, M. Isabel, *Cercle Artístic de Barcelona. Primera aproximació a 125 anys d'història*. Barcelona: Reial Cercle Artístic, 2006.
- SALA, Teresa-M, *La vida cotidiana en la Barcelona de 1900*. Ed. Sílex, 2006.
- MARALLES, Francesc, *Mig segle d'una trajectòria, Exposició amb motiu dels 130 anys de la galeria*. Sala Parés 130 anys 1877 /2007.
- SALA, Teresa- M, *Barcelona 1900*. Lunwerg Editores. 2007-2008.
- GRANADOS, Montserrat Maria Dolores, *La Exposición Universal de Barcelona de 1888 punto de partida del modernismo*. (Tesis dirigida por el Dr.: D. Santiago Alcolea Gil).
- *Els pintors modernistes al cercle del Liceu*. Fundació La Caixa.

- SORIANO, Ramón, *Cómo se escribe una tesis. Guía práctica para estudiantes e investigadores*. Ed. Berenice, 2008.
- RAMÍREZ, Juan Antonio, *Cómo escribir sobre arte y arquitectura*. Ediciones del Serbal, (1996), 2009.
- MENDOZA, Cristina; QUÍLEZ, i Corella, Francesc, *El Modernisme a les col·leccions del Mnac*. MNAC, Lunweg Editores, 2009.
- *La febre d'or; escenes de la nova burgesia*. Obra Social "la Caixa", 2011.
- SALA, Teresa-Montserrat (coord.), *Pensar i interpretar l'oci. Passatemps, entreteniments, aficions i addiccions a la Barcelona de 1900*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona; GRACMON; Ajuntament de Barcelona, 2012 (Col·lecció Singularitats).
- MASIP, Roser, "Decaïment de l'ensenyament acadèmic: motius, crítiques i alternatives", a EGEA, Jorge/ SAMANIEGO, Cristina, Rodríguez (coords.), *La imatge de l'heroi a l'escultura catalana (1800- 1850)*. Barcelona: GRACMON; DUX, 2012.
- Grup de recerca Gracmon, *Mapa dels espais d'oci a la Barcelona de 1900*. [en línia] <<http://www.ub.edu/gracmon/docs/mapaeob/>> Darrera consulta: 30/01/2015.
- *Catàleg en línia de l'Arxiu Municipal de Barcelona*, [en línia] <http://w151.bcn.cat/opac/doc?q=recordIdentifier:1@628252&start=0&sort=fecha%20desc&ctxq=naixements%201849&rows=12&numdoc=5&fq=mssearch_doctype&fv=*&fq=media&fv=*> Darrera consulta: 3/02/2015.